

NARODOWY PROGRAM ROZWOJU HUMANISTYKI

**Sumariusz Metryki Koronnej
Księga Wpisów MK 184
z Archiwum Głównego Akt Dawnych
w Warszawie**

opracował Janusz Dąbrowski

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2014 - 2018

Wykaz skrótów

AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych

Boniecki – A. Boniecki, *Herbarz polski*, T. I-XVI, Warszawa 1899-1913

Kułakows’kyj – Petro Kułakows’kyj, *Czernihowo–siewerszczyna u składi Reczi Pospolitoj, (1618-1648)*, Kijów 2006

LWlkKuj1659 – Lustracja Województw Wielkopolskich i Kujawskich 1659-1665, Cz. I, wyd. C. Ohryzko-Włodarska, Wrocław 1978, cz. II, wyd. Z. Górski, J. Pakulski, A. Tomczak, Toruń 1996

LWRusk – *Lustracja województwa ruskiego, 1661-1665*, cz. 1-3, ed. K. Arłamowski, E. Arłamowska, W. Kaput, Wrocław 1970-1976

MK – Metryka Koronna

Niesiecki – K. Niesiecki, *Herbarz polski*, T. I-X, wyd. J. N. Bobrowicz, Lipsk 1839-1846

PSB – *Polski Słownik Biograficzny*, tom I i nast., Kraków od 1935

SGKP – *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I–XV, Warszawa 1880-1914, pod red. F. Sulimirskiego, F. Chlebowskiego, W. Walewskiego et. al.

SMK – *Sumariusz Metryki Koronnej*, T. I i nast., ed. W. Krawczuk, K. Chłapowski, Kraków 199 i nast.

U – *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, T. I i następne, Wrocław-Kórnik od 1985, pod red. A. Gąsiorowskiego

VC – *Volumina Constitutionum*, t. II i nast., wyd. W. Uruszczak, S. Grodziski, I. Dwornicka et al., Warszawa od 1996

VL – *Volumina Legum*, t. I-X, wyd. J. Ohryzko, Z. Kaczmarczyk, St. Petersburg 1859

Uwagi: [na wklejce okładki nota:] „*Liber Centesimus Quinquagesimus Primus sub Literis T. S. № 152 Regnante Sesrenissimo Vladislao Quarto Vice Cancellariatu Illustrissimi Domini Georgy de Tenczyn Ossoliński Vicecancellary Regni Bydgostien. Lubaczovien. Lubomelen. Adzelen. Rycensis etc. capitanei [...] Annorum 1638. et 1639*”

[s. 1–5 „*Regestrum*” – spis dokumentów w tomie sporządzony w 1843 roku, na s. 1c adnotacja: „*Summaryusz tej księgi zacząłem dnia 7/17 sierpnia 1843 roku*”]

Numer pierwszy oznacza kolejność dokumentu w księdze, natomiast drugi, po ukośniku, jest numerem używanym w indeksie geograficznym i osobowym.

Regesty

[1638]

1/2157

Warszawa, 15 VI 1638 (*feria tertia ipso festo sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 1–2.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu aktu, który dokonał osobiście w kancelarii mniejszej Janusz Tyszkiewicz z Łohojska wojewoda kijowski, starosta żytomierski jako jedna strona, jako druga Jadwiga z Buczacza, córka Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowa po Andrzeju Bełzeckim, w imieniu swoim i swych spadkobierców. Zawarli oni za wstawiennictwem królewskim, za przez sędziów z obu stron wyznaczonych wieczystą ugodę w sprawie dóbr, kompromis w toczonym sporze, wyrzekając się wszelkich przeciwnych ugodzie działań i pretensji, procesów, wyroków pod wadium 200 000 złp. Strony wyrzekają się możliwości usprawiedliwienia zwłoki i niewypełnienia ugody. W razie naruszenia strona pokrzywdzona wytoczy sprawę przez sądem grodzkim lwowskim w terminie zawitym.

Relacja Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego starosty bydgoskiego, lubaczowskiego, lubomelskiego, adzelskiego.

j. lac.

2/2158

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post festum sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 2–4v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu aktu w kancelarii mniejszej osobiście przez Janusza Tyszkiewicza z Łohojska wojewodę kijowskiego, składając zeznanie. Andrzej Czyryło ongiś podczaszy halicki darował mu 25 V (*feria sexta post dominicam rogationum*) 1629 w aktach Trybunału Koronnego w Lublinie wieś: Słobodka Telebydowka, Koszyłowce (*Koszyłowce*), miasteczko Hrehorowce, Popowce, Capowce, Sadki (*Satki, Satkŷ*), Sutormincze, Latacz (*Latacze*), Duliby (*Duliby*)⁹, Beremiany (*Beremiany*)¹ wraz ze wsiami do nich przynależnymi, nadto pewną część w mieście Jazłowcu w *przygródku*, mianowicie z *dworkami słacheckimi Miasta Ormiańskiego* i przedmieściem, ze wsią Nowosiółek² i z młynami tamże, z wszystkimi przynależnościami, w tym sołectwami i bojarstwami, prawem patronatu w probostwach i innych beneficjach duchownych, w powiecie kamienieckim województwa podolskiego. Wszystkie wspomniane dobra Tyszkiewicz daruje Jadwidze z Buczacza, córce Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowie po Andrzeju Bełzeckim i jej sukcesorom, wieczyście i nieodwołalnie rezygnując z nich i wszelkich praw do nich, przyznając jej intromisję z udziałem woźnego i dwóch szlachty. W razie gdyby on albo jego sukcesorzy czynili trudności Bełzeckiej lub jej sukcesorom, zostaną pozwani do któregośkolwiek sądu ostatejnej instancji w Wielkopolsce lub Małopolsce, zaś ewentualne straty będą sądzone przed sądem grodzkim lwowskim w pierwszym terminie jako zawitym.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. lac. j. pol.

¹ Słobodka Telebidowka może tożsama z Słobidką, leżącą 58 km (drogą) na północny wschód od Jazłowca. Koszyłowce, wieś o ok. 30 km na południowy wschód od Jazłowca. Satki – Sadki, wieś 18 km (drogą) na południowy wschód od Jazłowca. Sutormincze – zapewne obecne Sutorminczy, 20 km na południowy wschód od Jazłowca. Popowce (Popowcy) – wieś 14 km na południowy wschód od Jazłowca. Latacze (ukr. Lytjacz) – 18 km (drogą) na południe od Jazłowca, nad Dniestrem. Duliby, wieś 7 km na południe od Jazłowca. Beremiany, wieś 13 km na południe od Jazłowca.

² Zapewne chodzi o wieś Nowosiółka Jazłowiecki (ukr. Nowosiłki), ok. 3km na południe od Jazłowca.

3/2159

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post festum sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 4v–6.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu zeznania, dokonanego osobiście w kancelarii mniejszej przez Janusza Tyszkiewicza z Łohojska wojewodę kijowskiego¹, który odstąpił od akcji prawnych i sądowych babki, Eufrozyny Zasławskiej z Ostroga, żony Aleksandra Zasławskiego wojewody braclawskiego; Eleonory Jazłowieckiej z Ostrogskich, żony najpierw Hieronima Jazłowickiego wojewody podolskiego, potem Jana Jerzego Radziwiłła na Ołyce i Nieświeżu kasztelana trockiego, tamże mająca oprawę, i z siostrą rodzoną dożywocie oraz sukcesję, oraz podani niżej urodzeni, Jadwiga z Buczacza wdowa po Andrzeju Bełzeckim i jej córka Elżbieta; dzieci z małżeństwa Anny z Buczacza Jazłowieckiej z Marcinem Czuryło z Goraya, to jest Mikołaj i Andrzej Czuryło, Anna żona niegdyś Stanisława Kaszowskiego (*Kasowskiego*) łowczego przemyskiego, obecnie zaś Jana Odrzywolskiego starosty

winnickiego; Jan Bogusz posesor dożywotni wszystkich dóbr po swej małżonce Katarzynie Czuryło bezpotomnie zesłej; Zofia [Czuryło] mniszka zakonu św. Klary leżącego na Przedmieściu Lwowskim; córki Jerzego Czuryło, mianowicie Marianna, żona Michała Stanisławskiego; córki niegdyś Marcina Czuryło, panny Katarzyna i Barbara, legalne jego spadkobierczynie; zmarli Adam Wolski i Katarzyna Boguszowa. Wszyscy przytoczeni byli spadkobiercami Mikołaja Jazłowieckiego z Buczacza starosty śniatyńskiego, który zapisał na dobrach miasteczka Kossów (*Kosow*) i wsi Rożnów (*Roznow*) z żupami solnych we wsi Czernelica (*Czerlenica*)² i innych wsiach do tychże dóbr przynależnych, wieczyście czynsz roczny kolegium lubelskiemu jezuitów, asekurowany w zapisie wniesionym do akt kancelarii mniejszej w Krakowie. Po śmierci żony wspomnianego starosty śniatyńskiego Aleksandry Tyszkiewicz, przez lat 14, od roku 1610 do 1624 włącznie, corocznie na św. Marcina [11 XI] mimo zapisu nie wypłacano 60 (*sexingentis*) złp., o co wspomniane kolegium lubelskie wytoczyło sprawę w sądzie ziemskim halickim. Przeciw wyrokowi banicji na pozwanych, w tym na Bełzecką do Trybunału Lubelskiego mocję wnieśli panie Stanisławska i Elżbieta Bełzecka, córka Jadwigi i wydano wyrok 10 VII (*sabbatho ante faestum sanctae Margarethae virginis*) 1627 nakazujący wypłatę zaległości. Janusz Tyszkiewicz przekazuje wspomniane dobra (wraz z pretensjami finansowymi) Jadwidze z Buczacza, wyrzekając się wszelkich praw do nich.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

¹ Treść dokumentu niezbyt jasna.

² Prawdopodobnie Kosów lub Kossów, miasteczko 33 km (drogą) na południe od Kołomyi, przy drodze Kołomyi do Kut (SGKP, IV, s. 473), albo Kosów Stary i Kosów leżące 10 i 13 km (drogą) na południowy zachód od Rożnowa (ukr. Rożniv), ok. 90 km na południowy wschód od Iwanofrankiwska (Stanisławowa); Czernelica to zapewne Czernelica, miasteczko leżące 20 km na północ od Horodenki, na prawym brzegu Dniestru, SGKP I, s. 816–817.

4/2160

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post festum sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 6v–7.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania wniesionego osobiście przez Janusza Tyszkiewicza z Łohojska wojewodę kijowskiego. Przyjmując królewski wyrok kompromisarski, scedował on swe prawa dożywotnie do części dóbr Jazłowiec, Tłuste¹ wraz z przynależnymi wsiami, wsi Czernelica (*Czerlenica*) wraz z przynależnymi wsiami na Jadwigę z Buczacza córkę Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowę po Andrzeju Bełzeckim. Tyszkiewicz odstępując od swych praw do dożywocia przyznaje natychmiastową intromisję, pod wadium 100 000 złotych; w razie naruszenia zostanie pozwany do sądu grodzkiego lwowskiego w terminie zawitym.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

¹ Tłuste, miasto 25 km na północ od Zaleszczyk, 77 km na zachód od Kamieńca Podolskiego; na południe od miasta leżała wieś o takiej samej nazwie, SGKP XII, s. 352–353.

5/2161

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti Martýrum*)

k. 7v–8.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej wniesionego osobiście zeznania Janusza Tyszkiewicza z Łohojska wojewodę kijowskiego, który odstępuje od wszelkich akcji prawnych i sądowych przeciw Jadwidze z Buczacza, wdowie po Andrzeju Bełzeckim, pretensji i strat w związku z dobrami po Adamie Antonim Wolskim, tak zakończonych jak i nie zakończonych, egzekucji wyroków, w tym banicji i wszelkich innych, które umarza, znosi i unieważnia.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.
j. lac.

6/2162

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 8–10.

Władysław IV zezwolił na wpis do kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście Januszowi Tyszkiewiczowi z Łohojska wojewodzie kijowskiemu który zeznał, iż zgodnie z dekretem królewskim ustępuje wieś Ziałów (*Załowie*)¹ pod wielkim lasem Klonem² leżąca. Wieś ta znajdująca się w województwie braclawskim, (część w podolskim), niegdyś należała do ur. Maruszy Ziałowskiej wdowy po Aleksandrze Podolskim, córki zmarłego Aleksandra Ziałowskiego i została Tyszkiewiczowi przez wspomnianą Maruszę darowana przed aktami grodzkimi latyczowskimi 15 XI 1623 (*feria quarta post festum sancti Martini pontificis*). Dobra te wraz ze wszystkimi przynależnościami Tyszkiewicz daruje i ustępuje Jadwidze z Buczacza, córce Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowie po Andrzeju Bełzeckim, rezygnując z wszelkich pretensji i praw; przyznaje urzędowe wwiązanie się we wspomnianą wieś. Zobowiązuje się bronić Jadwigi Jazłowieckiej z Buczacza i jej potomków przed przeszkodami i trudnościami prawnymi w związku z donacją, szczególnie zaś spłacaniem roszczeń, oraz będzie odpowiadać przed sądem grodzkim lwowskim na pozwy w sprawie donacji.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. pol.

¹ Ziałów, Działów, miejscowość zaginiona, SGKP XIV, s. 587.

² Zob. przyp. do dok. nr 8.

7/2163

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 10–10v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania złożonego osobiście przez Janusza Tyszkiewicza z Łohojska wojewodę kijowskiego. Wszystkie przelane na niego prawa, wedle zeznania złożonego przed aktami grodzkimi latyczowskimi 4 II 1630 (*we czwartek przed świętym oczyszczenia Naświętszej Panny Maryjej*) przez ur. niegdyś Wojciecha Chmielowskiego i Annę Skanderówną, syna i córkę¹, na pewne grunty leżące w województwach podolskim i braclawskim od rzeki Murachwy (*Morchawy*) i rzeki Studenica (*Studenca*)² do rzeki Dniestru, co szerzej opisuje wspomniany dokument, teraz Tyszkiewicz przelewa na Jadwigę z Buczacza, córkę Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowę po Andrzeju Bełzeckim, i zezwala na urzędowe wwiązanie się do dóbr.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. pol.

¹ Boniecki, III, s. 9 wspomina Wojciecha Ch., ale nie notuje rodziców.

² Murafa, Murchawa, Morafa, Murafa, dł. 163 km, wpada do Dniestru tuż przed Jampolem. Studenica, Studzienica, lewy dopływ Dniestru dł. ok. 70 km, Studzienica leży dużo dalej na zachód, SGKP XI, s. 499.

8/2164

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post festum sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 10v–12v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania złożonego osobiście przez Jadwigę z Buczacza, córkę Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowę po Andrzeju Bełzeckim, która czyniąc zadość królewskiemu dekretowi kompromisarskiemu, miasteczko Murachwę (*Morchawę*) z zamkiem i wsie do niego przynależne, Kopystrzyń (*Kopisterin*), Tarasówka (*Tarasowka*), Budki, Wozniowce, Pieńkówka (*Pienkowce*), Mikłasówka, Derebczyn (*Derepczyn*), miasteczko Rusawa, Grzegoryńce (*Grzegorynce*), Rzeskiecyncze i części we wsi Ziałów leżące pod lasem Klen¹, z których zrezygnował na jej rzecz Janusz Tyszkiewicz wojewoda kijowski, nadto miasteczko Jaruha (*Jarnha*), miasteczko Podbiłe (*Podbite?*), wsie Słobodka, Pietraszówka (*Petrasowka*), nowo lokowana Gruszka, Sadki, Siedliszcze (*Siedliscze*), Kotłubaiówka spustoszona², i rozciągające się aż do rzeki, wraz ze wszystkimi przynależnościami i pożytkami, zapisuje dożywotnio temuż wojewodzie kijowskiemu w kwocie 25 000 złotych, i dopuszcza natychmiast w posesję. Po śmierci wojewody dobra te mają wrócić w posesję Bełzeckiej i jej sukcesorów, po wypłaceniu wspomnianej sumy sukcesorom Tyszkiewicza, pod wadium 25 000 złotych, o które mogą pozwać sukcesorów Tyszkiewicza w sądzie grodzkim lwowskim w terminie zawitym i bez możliwości zwłoki i apelacji.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

¹ Rusawa, miasteczko 6 km na północ od Jampola; Murachwa, Murafa – miasto 70 km na północ od Rusawy; Kopystrzyń – ok. 8 km (w linii prostej) na północny zachód od Murachwy; Tarasówka 26 km (drogą) na północ od Murachwy; Derebczyn – ok. 12 km na wschód od Murachwy (SGKP I, s. 960), las Klen – zapewne w rej. Klenove, 19 km (drogą) na wschód od Derebczyna, w tym rejonie znajdowała się zaginiona wieś Ziałów; w kolejnym dokumencie Budki i Wozniowce występują jako dwie miejscowości, Budki – ok. 15 km (w linii prostej) na północ od Murachwy; Wozniowce/Woźniowce (*Voznivtsi*) – pomiędzy wsiami Tarasówka i Pieńkówka, 20 km na północ od Murachwy Mikłasówka – może Mikołajewka 8 km na północ od Murachwy; Pieńkówka (Pieńkowce) – Pienkovka, 15 km na północ od Murachwy; Grzegoryńce – niezlokalizowane, kilka km od Mohyłowa Podolskiego jest Hryhorivka.

² Jaruha, Jaruga, miasto nad Dniestrem 26 km na zachód od Jampola; Podbite – Podbiłe (?) zob. następny dokument, Sieliszcze – niezlokalizowane; Sadki – 30 km (drogą) na zachód od Mohyłowa Podolskiego; Kotłubajówka – 8 km na północ od wsi Sadki; Gruszka (ukr. Hrushka) 17 km na północ od Jarugi; Petraszówka/Pietraszówka – 14 km na południowy wschód od Jarugi; Słobodka – 17 km (drogą) na południowy wschód od Jazłowca.

9/2165

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 12v–14.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania złożonego osobiście przez Jadwigę z Buczacza, córkę Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowę po Andrzeju Bełzeckim. Bełzecka czyniąc zadość dekretowi kompromisarskiemu, dobra swe dziedziczne: miasteczko Murachwa (*Morchwa*) z

zamkiem, wraz z przynależnymi wsiami Kopstrzyń (*Kopisterjyn*), Budki, Tarasówka (*Tarasowka*), Gregoryńce (*Grzegorzynce*), Wozniowce, Mikłasówka, Rekiżyńce (*Rzekienczyńce*), Pienkowce, Popielówka, Rusawa (*Russawa*), miasteczko Derebczyn (*Derepczyn*) nowo założone, oraz część wsi Stary Ziałów (*Zialow*) pod lasem Klen, z których w dniu dzisiejszym zrezygnował Janusz Tyszkiewicz, nadto Jaruha, miasteczko Podbiłe, Słobodka, Gruszka nowo lokowana, Sobotowka, Sadki, Siedliszcze, Kotlubajówka (*Kotlubaiowka*) spustoszona, dobra rozciągające się aż do rzeki zwanej Derła (*Derło*)¹ z wszystkimi innymi wsiami, folwarkami, pustymi rolami, dworami, budowlami, pożytkami i dochodami, prawami, w tym patronatu kościelnego, w dawnych granicach, przekazuje Januszowi Tyszkiewiczowi wojewodzie kijowskiemu w dożywotnie posiadanie i użytkowanie, bez żadnych obciążeń, zezwalając na urzędowe wwiązanie się do nich. Dla dotrzymania kaontraktu ustanawia się wadium 100 [tysięcy] złp., pozew w terminie zawitym byłby złożony w grodzie lwowskim.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

¹ Zob. przypisy do dwóch poprzedzających dokumentów; Rekiżyńce – wieś nad rzeka Morachwą, przy drodze z Dżuryna do Mohyłowa, SGKP, IX, s. 602; Popielówka – wieś, potem uroczysko nad rzeczką wpadającą do Studzienicy (SGKP VIII, s. 788); innych miejscowości nie zlokalizowano. Derła – lewy dopływ Dniestru, uchodzący ongiś za Mohylewem Podolskim, obecnie na terenie miasta (SGKP II, s. 8)

10/2166

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 14–15.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania złożonego osobiście przez Jadwigę z Buczacza, córkę Jerzego Jazłowieckiego wojewody ruskiego i hetmana wielkiego koronnego, wdowę po Andrzeju Bełzeckim. Bełzecka, która na mocy dekretu kompromisarskiego, kwituje i uwalnia Janusza Tyszkiewicza wojewodę kijowskiego, jego sukcesorów, nadto domowników i służbę od wszelkich akcji prawnych, pozwów, protestacji, wadiów i dekretów we wszystkich sądach, urzędach trybunalskich i grodzkich, z tytułu strat, grawaminów, pretensji, a wszystkie pozwy, protestacje, dekrety z ich zawartością kasuje i umarza.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

11/2167

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti Martjrum*)

k. 15–16.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania złożonego osobiście przez 1) Annę córkę Marcina Czuryło (*Czuryło*) z Goraya, żonę niegdyś Stanisława Kaszowskiego (*Kaszewskiego*) łowczego przemyskiego, a obecnie Jana Odrzywolskiego starosty winnickiego; 2) Mariannę córkę Jerzego Czuryło (*Czuryło*) z Goraya, żonę Michała Stanisławskiego, które z asystencjami i w obecności swych małżonków, za ich konsensem, w imieniu swoim i sukcesorów zeznały odnośnie dóbr Jaryszów (*Jaroszow*) i Borsowce (*Borsowce*)¹ z przynależnościami, dzierzonych prawem dożywocia przez Janusza Tyszkiewicza wojewoda kijowskiego po żonie Jadwidze, córce niegdyś Andrzeja Bełzeckiego i Jadwigi z Buczacza Bełzeckiej, że odstępują od wszelkich akcji prawnych przeciw Tyszkiewiczowi i jego sukcesorom, w tym o spustoszenie wspomnianych dóbr, kwitują, kasują

i umarzają wieczyście pretensje, pod wadium 100 000 złotych polskich. W razie niedotrzymania tych zobowiązań oraz uznanego przez siebie pewnego kontraktu z tymże wojewodą kijowskim zostaną pozwane w sądzie grodzkim latyczowskim w terminie zawitym. Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

¹ Jaryszów (*Jaryszew, ukr. Jarysziw*), miasteczko 16 km od Mohylowa, ok. 2 km od Dniestru (SGKP, III, s. 465); Borszowce (ukr. Borsziwci) – 21 km (drogą) na północ od Mohylowa.

12/2168

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post festum sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 16–16v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej zeznania złożonego osobiście przez Michała Stanisławskiego i jego żonę Mariannę z Goraya, którzy odnośnie akcji prawnych przeciwko zapisowi podziału dóbr jazłowieckich, pomiędzy Adamem Antonim Wolskim i Jadwigą z Buczacza Bełzecką oraz Czuryłami (*Czuryłowie*) i innymi współsukcesorami Hieronima Jazłowieckiego wojewody podolskiego, wniesionymi¹ do sądu grodzkiego kamienieckiego przeciwko Jadwidze Bełzeckiej, które kwitują, umarzają wszelkie banicje i procesy uzyskane we wspomnianym grodzie kamienieckim i innych, jednak zachowując i uznając podział dóbr jazłowieckich z jego warunkami i innymi kontraktami względem dóbr jazłowieckich i innych.

Dokument spisany na podstawie relacji Jerzego Ossolińskiego podkanclerzego koronnego.

j. łac.

¹ „*ratione non pacificationis, certorum onerum*”

13/2169

Warszawa, 16 VI 1638 (*feria quarta post Festum Sanctorum Vitti et Modesti*)

k. 16v–21v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej swego dekretu sądu kompromisarskiego, dotyczący sporu o dobra ziemskie pomiędzy Januszem Tyszkiewiczem z Łohojska wojewodą kijowskim z jednej strony, a Jadwigą z Buczacza [Bełzecką z Jazłowieckich], wdową po Andrzeju Bełzeckim z drugiej strony, którzy oddali mu sprawę do rozszędzenia. Wyrok umarza wszelkie akcje prawne stron, toczone w sądach Królestwa, a zwłaszcza grodzkich, ziemskich czy trybunalskich, wydane wyroki, itd.

Oдноśnie dóbr wojewody Tyszkiewicza po zmarłym Andrzeju Czuryło (*Czuryło*), z których rezygnację tegoż Czuryły wniesiono do akt Trybunału Lubelskiego w roku 1629, w tym części dóbr Stary Ziałów (*Ziałow*) przez ur. Maruszę (*Maruβia*) Ziałowską, żonę niegdyś Aleksandra Podolskiego nabytych, przez tegoż wspomnianego wojewodę kijowskiego otrzymane, teraz darowane zostają wspomnianej Jadwidze Bełzeckiej, które powinna je w spokoju posiadać. Obciążno są długami. Pierwszy zaciągnął Tyszkiewicz wojewoda kijowski w wysokości 17 000 złotych na dobrach Szutormincze i Latacz (*Latacze*)¹ u ur. Andrzeja Łahodowskiego, od której Bełzecka ma być wolna; drugi dług 7000 złp. na dobrach Słobodka dawniej zaciągnięty, Bełzecka ma spłacić. Tyszkiewicz przenosi na Bełzecką wszystkie prawa uzyskane od spadkobierców Skinderwny Chmielowskiej (*Skinderwny Chmielowskiej*).

Co się tyczy dóbr – części – Jazłowiec, Czernelica (*Czerlenica*), Tłuste wraz z wsiami Hołowczyńce (*Hołowczyńce*), Worwoczyńce (*Worwoczyńce*), Lisowce, połową Nowosiółki (*Nowosiółki*), wsi Andrejewki (*Andreiewka*) albo Kopaczyńce (*Kopaczyńce*), Koniszowce² i innymi do tych dóbr przynależącymi, w powiatach kamienieckim i halickim położonych, zgodnie z podziałem pomiędzy współsukcesorami zmarłego Adama Antoniego Wolskiego i

zmarłej Elżbiety z Bełżeckich, przypadłe (żonie) wojewody kijowskiego i należne z tytułu dożywocia, to wojewoda kijowski ceduje je w całości na Jadwigę Bełżecką. Przekazuje dobra rezerwuje sobie wojewoda do blisko przyszłego św. Marcina [11.XI].

Wieś Świdowa (*Swidowa*)³ nie przejdzie w posiadanie wojewody kijowskiego, zanim dobra pod wadium w posesję Bełżeckiej nie zostaną uwolnione, i która nie przejmie ich w posiadanie. Co się tyczy dóbr Myszków⁴, skoro wojewoda z wspomnianych wyżej dóbr ustąpi, stosownie do podziału dóbr Jazłowiec, wolno będzie Bełżeckiej wspomniane dobra zająć, a jeśliby ktokolwiek, pretendując do dziedzictwa, poprzedzając dobra te zagarnął, wojewoda nie będzie zobowiązany wpłacić wadium wyrażonego w dekreście.

Oдноśnie dóbr Korniów, Korniówka⁵, i długu na nich w kwocie 4 000 złp. w formie prostego długu (*modo simplicis debiti*) dokonanego przez rodziców⁶, wojewoda kijowski ma swymi własnymi pieniędzmi uwolnić w cztery niedziele, jeśliby zaś posesorzy dóbr nie chcieli uwolnić majątku, ma wojewoda wspomniane 4 tys. przekazać do rąk Bełżeckiej w terminie odstąpienia dóbr przed grodem lwowskim i uzyskać kwitację; Bełżecka uwolni dobra od długu i uzyska kwitację od Odorowskich na osobę wojewody kijowskiego.

Wojewoda ma wydać zbiegłych poddanych ze swych dóbr różnym osobom, określonych w wyrokach przeciwko Tyszkiewiczowi i wygranych z nim procesów, w terminie rumacji.

Bełżecka kwituje Tyszkiewicza z korzyści i przezysku, długów, praw, zarówno ziemskich, z tytułu dożywocia, dóbr, przeniesionych na siebie, banicji i wszystkich pretensji, egzekucji i uwalnia.

Oдноśnie dóbr Murachwa (Morachwa), części wsi w Starym Ziałowie, z które scedował na Bełżecką wojewoda kijowski, jak również Tarasówka (*Tarasowka*), Woźniowce, Budki (*Budkŷ*), Pieńkówka (*Pienkowie – sic!*), Rusawa, Gregorczyńce (*Grzegorzŷnce*), Derepczyn (*Derepczyn*), z zastrzeżeniem dożywocia ur. Wojciecha Trzaskowskiego, po śmierci (którego) winny wrócić do wojewody kijowskiego; także Rekieczyńce (*Rzekienczŷnce*), Popielówka, Mikłasowka, Kopystrzyń (*Kopisterŷn*) ze wszystkimi przynależnościami, ponadto Jaruha (*Jaruka*), Podbiłe (*Podbile*), Gruszka i wszystkie przynależności aż do rzeki Derło, zgodnie z podziałem tych dóbr Bełżecka zapisuje Tyszkiewiczowi wojewodzie kijowskiemu tytułem dożywocia. Sądowe uznanie tych dóbr, umocnione kompromisem wadium uwalnia od wszelkich przeszkód, zwłaszcza z tytułu dziedziczenia, także od osób duchownych tytułem czynszu (wyjąwszy ustanowione przez wojewodę), jednak wyjąwszy dobra Morchawa, Stary Ziałów, Kopystrzyń (*Kopisterŷn*), Jaruha, Podbiłe, Gruszka i inne wniesione przez Bełżecką prawem jej dożywocia, które będzie posiadał do końca życia, w czym nie będzie mu przeszkadzała Bełżecka i jej sukcesorzy, zobowiązując się nie pozywać tytułem nadużycia dożywocia, czy spustoszenia dóbr.

Następnie dobra Gołączyńce (*Gołŷnczyce*)⁷, zapisane dominikanom morchawskim, wojewoda kijowski Tyszkiewicz wypuści ze swego posiadania, i nie będzie przeszkadzał założeniu klasztoru w mieście Murachwa (*Morchawa*).

Rozgraniczenie dóbr Gołączyńce (*Gołŷnczyce*) od dóbr Rusawa (*Russawa*) zostanie przeprowadzone przez wskazanych dwóch przyjaciół z każdej z obu stron, w terminie 6 tygodni.

Co się tyczy dóbr Jaryszów (*Jaroszow*), Borszowce, Ladowa (*Ladawa*), Nagórzany (*Nagorzanyŷ*), Lipczany (*Lipczanyŷ*), Hreczany, Honkowce, Krzywczany (*Krzywczanyŷ*), Żwan, Berezówka (*Berezowa*), Ułaiłowce (*Ołaiłowce?*), Wendyczany (*Wandŷczanyŷ*), Jurkowce⁸, i inne należące do zmarłej żony wojewody kijowskiego Elżbiety Bełżeckiej, przypadłe z legalnego podziału dóbr po Antonim Wolskim, scedowane tytułem dożywocia na Janusza Tyszkiewicza, uznaje się to za zgodne z prawem i aprobuje, wojewoda będzie je posiadał dożywotnio.

Bełżecka jako rekompensatę za wypuszczenie dóbr morchawskich, jaruskich, podbilskich, Tyszkiewiczowi i jego spadkobiercom po wyjściu dożywocia, sumę 25 000 złp. zapisuje. Jeśli

Bełżecka, albo jej sukcesorzy będą chcieli wspomniane dobra objąć, winni spadkobiercom wojewody kijowskiego w terminie 6 tygodni wspomniana sumę wypłacić; jeśli by spadkobiercy nie chcieli ich przyjąć, złożą pieniądze przed aktami grodzie latyczowskim, co wygasi prawa spadkobierców, a dobra przejdą na Bełżecką lub sukcesorów Bełżeckiej. Jeśli by Bełżecka lub jej spadkobiercy spłacili Tyszkiewicza [za życia], to po jego śmierci dobra nie przejdą w ręce spadkobierców Tyszkiewicza, tylko Bełżeckiej i jej spadkobierców.

Oдноśnie dóbr Morchawa, Jaruha, Podbiłe wraz z przynależnościami dożywotnich, Bełżecka zastrzeżę, że nie będzie obowiązana do spłat ewentualnie zaciągniętych na nie przez wojewodę kijowskiego długów.

Co się tyczy dóbr w dekrete (*in decreto conventionali*) dotyczących części w mieście Jazłowiec, wsi Bilcze Złote (*Bilce*), Żuławyki, Kilince, Ryczkowce, Korolówka (*Krolowka*), Gródek, Kościelniki (*Kościelnikij*), Bedrykowce (*Bedruhowce*), Dupliska (*Dupliszcz*), Dobrowalany (*Dubrowalany*)⁹, uwolnione przez wojewodę kijowskiego, przy posiadaniu ich Bełżecka zostaje zachowana po wieczne czasy.

Co się tyczy dóbr Winiatyńce (*Woniatyńce*), Skowiatyńcze (*Skoniatyńcze*), Szczytowce (*Szczytowce*), Kapuścińce (*Kapusczyńce*), Dzwiniacz (*Zwiniacz*), Żyrawka (*Żyrowka*)¹⁰, te wolno będzie Bełżeckiej uwolnić je od posesorów, swym kosztem (*sua propria*).

Oдноśnie długów na dobrach Czerlenica, Tłuste, Hołowczyńce (*Hołowczyce*), Worwolińce (*Worwoczyńce*), Lisowce, Nowosiółka Andrejówka (*Andrejowka*), Kopaczyńce, Kuniszowce (*Koniszowce*), Korniów, Korniówka¹¹ i inne do nich przynależne, wyżej wyrażone, Bełżecka wykupi na własny koszt, z wyjątkiem kontraktów, gdyby takie były, zawartych przez wojewodę kijowskiego Tyszkiewicza, które on winien spłacić.

Z dóbr zaś jaryszowskich i borszowskich ciężary i długi na nie przeniesione winien spłacić wojewoda kijowski.

Przywileje i prawa do dóbr jazłowieckich i innych dóbr służące, zgodnie z decyzją [Jerzego] Dydyńskiego podkomorzego podolskiego i zgodnie z inwentarzem w roku 1637 uczynionym, ręką tegoż podkomorzego podpisane, odnoszące się do części [należnej] Bełżeckiej, we cztery tygodnie mają być do jej rąk zwrócone za uzyskaniem od niej pokwitowania jej, lub jej plenipotentą. Znajdujące się u innych prawa i przywileje przez swą nieuwagę, ma windykować. Uzbrojenie i amunicję zamku jazłowieckiego, zgodnie z rejestrem podpisanym przez kasztelana sandomierskiego i podkanclerzego koronnego, winien wojewoda zwrócić do rąk Bełżeckiej lub jej plenipotentą, uzyskując pokwitowanie.

Na koniec sprawy i procesy w sądach sejmowych i wszelkich innych sądach i urzędach, mniejszych i większych, o wszelkie akty prawne, dekryty, o szkody, poddanych, itd. zostają skasowane i umorzone wieczyście, i rozstrzygnięte w dekrete kompromisarskim nie mogą być podnoszone w przyszłości, a strony zobowiązują się dotrzymać nienaruszone warunki, pod wadium 200 000 złp.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j.lac.

¹ Latacz – 18 km (drogą) na południe od Jazłowca, nad Dniestrem, 3 km (w linii prostej, drogą 7 km) na wschód od Latacza znajdują się Szutormincze/Sutormincze (ukr. Szutromynyci).

² Stary Ziałów – zob. Ziałów; Tłuste – zob. przyp. do dok. 4; Hołowczyńce – 2 km na południe od wsi Tłuste; Lisowce – 7 km na wschód od wsi Tłuste; Nowosiółki – zob. przyp. do dok. 2; Kopaczyńce – 6 km na północny zachód od Horodenki, na prawym brzegu Dniestru, zaś Kopyczyńce – 60 km od Jazłowca na wschód ku północy, poza tym koło Czernelicy jest też wieś Andruchówka; Koniszowce to zapewne Kuniszowce w kompleksie dóbr Czernelica na prawym brzegu Dniestru, 6 km na zachód od Horodenki; Worwoczyńce (Worwolińce?) – nie zlokalizowane.

³ Świdowa – 4 km (drogą) na północ od wsi Tłuste.

⁴ Myszków, wieś 50 km na południowy wschód od Jazłowca.

⁵ Korniów – w kompleksie dóbr na prawym brzegu Dniestru, 10 km na zachód od Czernelicy, SGKP I, s. 616–817; Korniówka nie zlokalizowana.

⁶ Tyszkiewicz Teodor Fryderyk, Zofia Tyszkiewicz z Zasławskich.

⁷ Gołączyńce (ukr. Holynczyni) – 22 km (drogą) na południowy wschód od Murchawy.

⁸ Jaryszów, Borszowce – zob. przyp. do dok. 1i; Ladowa (ukr. Lyadowa) – 2 km (w linii prostej) na południowy zachód od Jaryszowa, nad Dniestrem; Lipczany (ukr. Lypeczany) – wieś 30 km (drogą) na zachód od Mohylewa (SGKP, V, s. 251); Nagórzany (ukr. Nahoryjany) 4 km na północny zachód od Jaryszowa (SGKP VI, s. 875); Honkowce (ukr. Honkywci) – 9 km na północny zachód od Jaryszowa; Zwan (Żwan) – 15 km (w linii prostej) na północny zachód od Jaryszowa, nad rzeczką o tej samej nazwie; Krzywczany – u zbiegu Żwanczyka z Uszycą (SGKP IV, s. 802); Berezówka – nad Dnieprem, 30 km (w linii prostej) na zachód od Jaryszowa; Wendyczany – 11 km (drogą) na północ od Borszowiec, nad Wendyczanką, prawym dopływem Nemii (SGKP, XIII, s. 208–209); Jurkowce – zapewne chodzi o leżące 5 km na zachód od Jaryszowa; Ulajkowce, Hreczany – nie zlokalizowano.

⁹ Zaleszczyki, miasteczko nad Dniestrem, 71 km na południowy wschód od Buczacza; na północ od Zaleszczyk (drogi) znajdują się: Bedrykowce nad rzeczką Tupa – 10 km, Dobrowlany – 4,5 km, Dupliśka 13 km, Kapuścińce – 38 km, Korolówka – 30 km; Bilcze Żłote, 30 km na północny wschód od Zaleszczyk; Gródek – 30 km (drogą) na wschód od Zaleszczyk; Kościelniki (ukr. Kostilnyky) – 68 km na północny zachód od Zaleszczyk; Kilkińce, Ryczkowce – nie zlokalizowano.

¹⁰ Winiatyńce 21 km (drogą) na północny wschód od Zaleszczyk; Skoniatyńcze to może Skowiatyńce (ukr. Skowjatyń) – 56 km (w linii prostej 20 km) na północny wschód od Zaleszczyk; Szczytowce – 16 km (drogą) na zachód od Zaleszczyk; Kopaczyńce – 65 (drogą) na północ od Zaleszczyk; Dźwiniacz – 15 km na północ od Zaleszczyk; Nowosiółka Andrejówka – nie zlokalizowana.

¹¹ Lisowce – 30 km (drogą) na północ od Zaleszczyk.

14/2170

Warszawa, 25 VI 1638 (*feria sexta quarta post
nestum nativitatis sancti Joannis Baptistae*)

k. 21v–22v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej na prośbę Adama Kazanowskiego, kasztelana sandomierskiego i podkomorzego koronnego, starosty borysowskiego, soleckiego, kozienickiego, bielskiego, nowotarskiego, romneńskiego, który złożony chorobą i leżał w swym dworze, przy klasztorze św. Franciszka [w Warszawie], i do którego król pozwolił wysłać Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego, sekretarza królewskiego i regenta kancelarii, dla odebrania zeznania Kazanowskiego. Kazanowski zeznał, że zaciągnął u Szymona Radziszewskiego dług w wysokości 4700 złp., licząc po 30 groszy na złoty, zapisując oblig na dobrach swych Ciepeliów (*Czepielów*)¹, leżących w powiecie radomskim województwa sandomierskiego. Oblig Kazanowski i jego sukcesorów wobec Radziszewskiego i jego spadkobierców zostanie 18 I 1639 (*pro futuro faesto sanctae Prisca virginis*) w grodzie sandomierskim złożony do akt i spleacony, przeciw czemu nie mogą być wysuwane żadne przeszkody, pod wadium 4700 złp. z pozwanem przed sądem grodzkim radomskim w terminie zawitym¹.

j. lac.

¹ „*Relatio ut supra*” nie wiadomo, czy odnosi się do J.M. Fredry, czy J. Ossolińskiego – zob. wyżej.

15/2171

Kraków, 6 XI 1638 (*sabbatho post festum*)

k. 22v–23v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście Hieronimowi Bonerowi (*Bonar*)¹, synowi Seweryna Bonera (*Bonar*) i Heleny z Rzeszowskich, córki Hieronima Rzeszowskiego i Zofii z domu Smolik (*Smolikówna*), spadkobiercy Piotra Smolika zmarłego bezpotomnie. Boner zeznał, że uwalnia Stanisława Witowskiego chorążego większego łęczyckiego, syna i spadkobiercy Stanisława Witowskiego kasztelana brzezińskiego, od sumy 2500 złp. z kapitału 10 000 złp. w dwóch osobnych zapisach zaciągniętego przed aktami grodzkimi krakowskimi przez wspomnianego kasztelana brzezińskiego od Piotra Smolika².

j. lac.

¹ W zapisce Hieronim, w nagłówku – Jerzy (*Georgius*), por. Boniecki, I, s. 384.

² Zob. przypis do dok. Nr 14.

16/2172

Ossolin, 12 XI 1638 (*feria sexta post festum sancti Martini pontificis*)

k. 23v–24v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście do akt Mikołajowi Staniskiemu, synowi Stanisława de Staniszyce, który zeznał, że przed aktami grodu w Nowym Mieście Korczynie, że Marcina Dębickiego z Dębicy¹ na nowy rok ustanowił swym kuratorem, pełnomocnikiem we wszystkich sprawach i administratorem wszystkich dóbr, który to Dębicki co trzy lata ma składać przed nim osobiście rozliczenie. Bez jego zgody Dębicki nie może stanowić wieczystych ani czasowych zapisów; w razie niedotrzymania warunków ustanawia wadium w wysokości 20 000 złp., w terminie zawitym pozwie go do sądu grodu nowokorczyńskiego².

j. lac.

¹ W zapisce Dębicki określony jest jako *patruo* – nie mógł być stryjem, tylko bratankiem lub wujem.

² Zob. przypis do dok. Nr 14.

[Pod dokumentem 2/3 strony pozostawiono puste]

17/2173

[Wilno] 3 III 1639¹ (*feria secunda ante festum sancti Casimiri*)

k. 24v–26.

Władysław IV zezwolił na dokonanie w kancelarii mniejszej oblaty dokumentu, w którym biorąc pod uwagę znakomite wykształcenie i liczne cnoty Anny Krystyny (*Krystyny*) Lubomirskiej, zasługi rodzica – Stanisława Lubomirskiego hrabiego na Wiśniczu – przeciw imperium osmańskiemu, po matce [Zofii] dziedzicze książęcego rodu Ostrogskich, małżonce Albrychta Stanisława Radziwiłła księcia na Ołyce i Nieświeżu, podkanclerzego i następnie kanclerza litewskiego, starosty pińskiego, gniewskiego, tucholskiego, nadaje Krystynie *ius communicativum* i dożywocie na starostwo gniewskie (*maevensem*) wraz ze wszystkimi przynależnościami i dochodami, z obowiązkiem wpłacania do skarbu dupli kwarty, przestrzegania praw świeckich i Kościoła Katolickiego, strzeżenia lasów królewskich i nieuciążania poddanych nadzwyczajnymi robociznami. Warszawa, 8 VI 1638.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego regenta kancelarii.

j. lac.

¹ Miejsce wystawienia wątpliwe – zob. następny dokument.

18/2174

Wilno, 5 III 1639 (*feria secunda ante
festum sancti Casimiri*)

k. 26–26v.

Władysław IV za zasługi wobec siebie i Rzeczypospolitej nadaje urząd cześnika chełmskiego Stanisławowi Szczygielskiemu (*Szczygielskiemu*) ze Szczygły, po śmierci Łukasza Serebryskiego, potwierdzając tym przywilej wydany za życia Serebryskiego¹.

Dokument podpisany przez Władysława IV.

j. lac.

¹ Por. U III/2, nr 1073.

19/2175

Wilno, 28 II 1639

k. 26–29v.

Władysław IV zezwolił na oblatowanie testamentu Anny Gostomskiej i wydanie z oblaty ekstraktu. Gostomska deklaruje swe katolickie wyznanie i wszystkie ruchomości ujęte w specjalnym podpisanym przez siebie rejestrze przeznacza na odprawienie mszy za duszę własną, rodziców¹, męża² i swych krewnych, w kaplicy jezuitów warszawskich, gdzie spoczywają jej mąż i matka, i gdzie sama pragnie być pochowana; nadto w wileńskim i płockim kolegiach jezuitów, ze względu szczególne nabożeństwo do św. Kazimierza i błogosławionego Stanisława Kostki urodzonego niedaleko Płocka, od którego otrzymywała wsparcie w ciężkich chwilach. Zapis ma być oddany aktualnemu litewskiemu prowincjałowi jezuitów, dzięki którym *ratunek zbawienny* otrzymała wraz z rodzicami, który zapis wedle potrzeb między wspomniane trzy kolegia podzieli. Po śmierci Gostomskiej starszy sługa ma zebrać zapis – otrzyma kopię rejestru – i opieczętowany jak najszybciej zdeponuje u jezuitów warszawskich, albo z miejsca jej śmierci tam, gdzie będzie najbliżej. Za egzekutorów testamentu wybrała parę królewską³ pamiętając, że jej matka całe niemal jej życie służyła świętej pamięci królowi i królowej⁴, nadto biskupa kujawskiego [Macieja] Łubieńskiego i kanclerza litewskiego Olbrychta [Stanisława] Radziwiłła. Do nich dodaje swego brata stryjecznego Prokopa Leśniowolskiego starostę brańskiego, i do każdego z egzekutorów, w tym pary królewskiej po śmierci Gostomskiej ma trafić testament. Długi swe własne, albo wobec czeladzi nakazuje spłacić, z tego, co naznaczy zapisem. Długi w osobnym rejestrze podaje, z których wymienia 10 000 złp i mniejsze sumy, które wina jest pułkownikowi Buklerowi⁵. Pogrzeb ma być bez pompy świeckiej, trumna obita czarnym kirem, prostymi świeczkami, ciało ubrane w strój jaki sama zostawi, a gdyby szybko zmarła i nie zostawiła ubrania, w kirze. Mszy żąda jak najwięcej, także przed pogrzebem, podczas odprowadzania ciała, kapłanów, zakonników, ubogich. Zamiast „stypy bankietnej” z przyjaciółmi zleca wydać posiłek dla ubogich i zakonników, czy to w jednym miejscu, czy w klasztorach i szpitalach, na co przeznacza 1 000 złp. nie licząc wiktualiów, które mają być wzięte z dóbr. Gdyby tej ostatniej sumy z jakiejś przeszkody nie zostawiła, po rozdaniu jej szat służebnym (wedle jej rozporządzenia), reszta ma być sprzedana. Dan w Zdworze (*Zdworzu*) 18 stycznia 1639. [podpisani] Anna Gostomska z Obór, Mateusz Latos kanonik i prepozyt kolegiaty poznańskiej, dziekan gąbiński, Rafał Grabski podsędek ziemi gostyńskiej [pieczęć Gostomskiej].

j. pol. i lac.

¹ Anna z Kuflewa była córką Idziego Oborskiego, Boniecki XIV, s. 126.

² Pierwszym mężem był Zygmunt Ferdynand Gostomski, wojewodzie poznański, dworzanin królewski, starosta sannicki, drugim Tomasz Gostomski wojewoda podlaski i mazowiecki. Boniecki VI, s. 347.

³ Władysław IV Waza i Cecylia Renata Habsburg.

⁴ Zygmunt III Waza i Konstancja Habsburg.

⁵ Lekcja nie ulega wątpliwości; może chodzi o Jakuba Butlera, nagrodzonego 25 000 złp konstytucją sejmu 1635, Boniecki II, s. 264.

⁶ Zdwórz, 21 km na południowy zachód od Płocka, na lewym brzegu Wisły.

20/2176

Wilno, 8 III 1639

k. 39–30.

Władysław IV nadaje dożywotnio ur. Janowi Lipskiemu *a Lipie* swemu dworzaninowi, za męstwo wojenne pod sztandarami Rzeczypospolitej i króla oraz okazaną wierność, połowę wsi Modlna w województwie łęczyckim, po śmierci Pawła Plichy, syna zmarłego kasztelana rawskiego wakującą, ze wszystkimi przynależnościami, z której powinien płacić do skarbu dupłą kwarty.

Podpis Władysława IV.

j. łac.

21/2177

Wilno, 17 III 1639 (*feria quinta post festum invocavit quadragesimalem*)

k. 30–30v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu do akt kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście Andrzejowi Wiśniowskiemu pisarzowi tejże kancelarii, ustanawiającemu pełnomocnictwo dla ur. ...¹ do prowadzenia przed urzędami i sądami swej sprawy, w związku z konsensem królewskim, zezwalającym mu na uwolnienie pewnego młyna we wsi Drozdowice w ziemi przemyskiej od nie posiadających do dzierżenia tego młyna podstawy prawnej.

j. łac.

¹ W Metryce puste miejsce na wpisanie imienia i nazwiska.

22/2178

Wilno, 24 III 1639 (*feria quinta post dominicam reminiscere*)

k. 30v–31.

Władysław IV zezwolił na dokonanie oblaty wystawionego przez siebie dokumentu, w którym kaduk po Janie Szydłowskim plebeju (*ignobilem*) obejmujący wszystkie dobra ruchome i nieruchome gdziekolwiek się znajdujące, nadaje wieczysto ur. Jakubowi Szydłowskiemu, żołnierzowi i nakazuje urzędowi grodzkiemu egzekucję.

Dokument podpisany przez Władysława IV, Grodno 18 XI 1636.

j. łac.

23/2179

Wilno, 24 III 1639

k. 31–31v.

Władysław IV wobec zasług Walentago Jeziorkowskiego rotmistrza i miecznika podolskiego, człowieka wypróbowanej prawości, udziela na posiadaną przez niego wieś Nesterowce (*Hesterowce*)¹ w powiecie kamienieckim *ius communicativum* jego żonie Annie Śmiotanczance (*Smiotanczanka*). Jeśli wieś obciążona jest starymi sumami, zgodnie z prawem będzie pomniejszona, jeśli zaś nie, winna z nich płacić kwartę do skarbu.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiiiana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Chodzi o wieś Nesterowce lub Nestorowce leżącą 40 km na południe od Kamieńca, por. Boniecki, IX, s. 54; SGKP VI, s. 958.

24/2180

Wilno, 24 III 1639 (*feria quinta post dominicam
reminiscere quadragesimalem*)

k. 31v–32.

Władysław IV wyraża na wpisanie do akt kancelarii mniejszej plenipotencji wniesionej osobiście przez Jakuba Szydłowskiego, na osobę Dąbrowskiego (*Dambrowski*)¹, we wszystkich swych sprawach sądowych.

j. lac.

¹ W Metryce pozostawiono puste miejsce na wpisanie imienia.

25/2181

Wilno, 24 III 1639 (*feria quinta post
dominicam reminiscere quadragesimalem*)

k. 32.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu do akt kancelarii mniejszej koronnej przybyłym osobiście Jakubowi Szydłowskiemu i Pawłowi Łuszczyńskiemu (*Łuszczyńskiemu*) roboracji zawartego pomiędzy sobą 11 III 1639 w Wilnie kontraktu, pod wadium 750 złotych, w razie niedopełnienia tegoż, o co mogą pozywać drugą stronę w jakimkolwiek sądzie.

j. lac.

26/2182

Wilno, 28 III 1639 (*feria secunda post
dominicam oculi quadragesimalem*)

k. 32–32v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu do akt kancelarii mniejszej koronnej przybyłym osobiście Stanisławowi Leżeńskiemu¹ z jednej i Stefanowi Księżskiemu (*Xięski*), którzy zatwierdzają zawarty przez siebie 25 lutego w Wilnie kontrakt, pod wadium 400 złp. w razie niedotrzymania; strona zostałaby pozwana do sądu grodzkiego warszawskiego w terminie zawitym.

j. lac.

¹ W nagłówku dokumentu: „Leżyńskiemu”.

27/2183

Wilno, 29 III 1639 (*feria tertia post
dominicam oculi quadragesimalem*)

k. 32v–33.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej koronnej przybyłemu osobiście podkanclerzemu Jerzemu Ossolińskiemu z Tęczyna, który ustanowił swym plenipotentem do wszelkich spraw w sądach ziemskich, grodzkich i trybunalskich oraz procesów Gabriela Górkowskiego (*Gorkowskiego*)¹, który uzyskał prawo ustanawiania plenipotantów.

j. lac.

¹ Por. Uruski, IV, s. 276.

28/2184

Wilno, 1 IV 1639 (*feria sexta post
dominicam oculi quadragesimalem*)

k. 33.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w kancelarii mniejszej koronnej przybyłemu osobiście podkanclerzemu Jerzemu Ossolińskiemu z Tęczyna, który ustanowił swym plenipotentem i mandatariuszem Jana Bębnowskiego (*Bebnowskiego*) sekretarza królewskiego, szczególnie do zarządu i ordynacji dóbr w województwie czernihowskim.

j. łac.

29/2185

Wilno, 29 III 1639

k. 33v.

Władysław IV na prośbę Mikołaja Ostroroga starosty rohatyńskiego wprowadza wieczyste w miasteczku Rohatyn dwa targi tygodniowe – poza ustanowionym w soboty, także we wtorki, na zwykłych zasadach, dostępne dla wszystkich.

j. łac.

30/2186

Wilno, 29 III 1639 (*feria tertia post dominicam oculi quadragesimalem*)

k. 33v–34v.

Władysław IV zezwolił na oblatę do akt kancelarii mniejszej koronnej wcześniej wydanego dokumentu, w którym Krzysztofa Schedla¹ (*Schedelium*) rajcę krakowskiego, biegłego w językach, nauce i znajomości obcych krajów ustanowił swym serwitorem. Schedel wierny i użyteczny Kościołowi katolickiemu, po przejęciu drukarni po błędnej sekcje², a zwłaszcza Akademii Krakowskiej, czyni go także drukarzem królewskim z prawem swobodnego drukowania ksiąg, bez żadnych przeszkód i trudności. Schedel może sprzedawać druki bez ograniczeń w Krakowie i gdzie indziej, o czym król zawiadamia magistraty i inne urzędy. Warszawa 30 XII 1638. Dokument podpisany przez Władysława IV, Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ W nagłówku „Scheidelio”.

² Zakupił księgarnię z odebranego arianom Rakowa.

31/2187

Wilno, 29 III 1639

k. 34v–35v.

Władysław IV mając na względzie ród Ossolińskich, jego zasługi wobec Rzeczypospolitej, oraz słynnego z cnót i prawości Mikołaja Ossolińskiego z Tęczyna i jego żony Anny z Białoboków¹, zezwała na scedowanie swego dożywocia na wsi królewskiej Drozdowice albo Turzynka² i młyna na rzece Wiar³ pod Nehrebką (*Niechrybką*)⁴, zwanego Szelski, leżących w ziemi przemyskiej, na rzecz Marcina Madaleńskiego z Niedzielska, zasłużonego w ekspedycjach wojennych i jego żony Katarzyny z Bircza (*Biercza*)⁵. Po dokonanej i zeznanej do akt cesji wieś i wspomniany młyn z przynależnościami (z wyłączeniem młyna leżącego pod Drozdowicami, a właściwie trzeciej miary z niego, który jest konferowany specjalnym przywilejem [komu innemu]) małżonkowie będą posiadali dożywotnio, przestrzegając praw w tym kościoła katolickiego. Sukcesorom Madalińskich młyn może zostać odebrany po wypłaceniu sumy, jaką sami zapłącą Ossolińskim.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Mikołaj Ossoliński h. Topór (1599–1663); Anna Ossolińska z domu Korniakt h. Krucini, zm. 1648, Boniecki, XI, s. 159.

² Pierwotnie dobra w star. przemyskim. Drozdowice, (Drozdowce), wś król. nad rzeką Wiar, 9 km na południe od Przemyśla, tamtejsze wójtostwo zwano Turzynka (Tuszynka), SGKP II, s. 161; Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1674 roku, wyd. Zdzisław Budzyński i Kazimierz Przyboś, Rzeszów 2000, s. 91.

³ Wiar, rzeka w dorzeczu Wisły w ziemi przemyskiej, dł. 71 km, płynąca od stoku Brańcowej.

⁴ Nehrybka, wś 4 km na południe od Przemyśla, nad rzeką Wiar, SGKP VI, s. 948.

⁵ Marcin Madaliński h. Laryssa; Katarzyna Madalińska z domu Birecka (Bierecka) h. Gozdawa, Boniecki I, s. 268.

32/2188

Wilno, 29 III 1639

k. 35v–36v.

Władysław IV pozwala Mikołajowi Ossolińskiemu z Tęczyna i jego żonie Annie z Białoboków na scedowanie swego dożywocia na wójtostwie albo sołectwie we wsi Wyszatycze (*Wysiatycze*), w skład którego wchodzi spichlerz w tejże wsi Wyszatycze nad rzeką San, w starostwie przemyskim, na rzecz Marcina Madalińskiego (Madaleńskiego) z Niedzielska i jego żony Katarzyny z Bircza (*Biercza*)⁵. Po dokonanej i zeznanej do akt cesji, małżonkowie Madalińscy będą posiadać wójtostwo dożywotnio (przestrzegając praw w tym kościoła katolickiego), a ich sukcesorom może zostać odebrany po wypłaceniu sumy określonej w oryginalnym przywileju, albo taksie ustalonej przez komisarzy.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Wyszatycze, Wyszatycze, Wischaticze, wieś król. 12 km na północny wschód od Przemyśla, SGKP XIV, s. 145, XV, cz. 2, s. 706; *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku*, wydali Zdzisław Budzyński i Kazimierz Przyboś, Rzeszów 1997, s. 165, *Dodatek do Gazety Lwowskiej*, rok 1859, nr 32.

33/2189

Wilno, 4 IV 1639

k. 36v–37.

Władysław IV zezwala Aleksandrowi Bykowskiemu (*Bykoiskiemu*) sędziemu grodzkiemu rzeczyckiemu na cesję dóbr lennych Baklan (*Buklan*)¹ i Beresty² w ujeździe Nowogródka Siewierskiego na rzecz Mikołaja Głogowskiego, żołnierza. Po dokonanej przed aktami urzędowej cesji Głogowski, jego małżonka i potomstwo płci męskiej będą posiadali wspomniane dobra wieczystym lennem, korzystając ze wszystkich dochodów, z wyjątkiem saletr, które wymagają osobnego królewskiego zezwolenia, mogąc dysponować nimi za zgodą króla i przestrzegając prawa o obronie zamków.

Dokument podpisany przez Władysława IV.

j. pol.

¹ Sioło na prawym brzegu rzeki Sudość, blisko granicy moskiewskiej, w stanie radohoskim, Petro Kułakowskyj, *Czernihowo–Siwerszczyna y skladi Reczi Pospolitoii 1618–1648*, Kyiv 2006, s. 27, 273, 422.

² Miejscowości nie zidentyfikowano.

34/2190

Wilno 5 IV 1639 (*feria tertia post dominicam laetere quadragesimalem*)

k. 37.

Władysław IV zezwala na dokonanie wpisu do akt kancelarii mniejszej pisarzowi tejże kancelarii Janowi Tomickiemu (*Tonickiemu*), który zeznał, że został plenipotentem w sprawach

sądowych i majątkowych ur. Macieja Szulfica wójta mokotowskiego i muzyka kapeli królewskiej.

j. łac.

35/2191

Wilno 5 IV 1639

k. 37v–38.

Władysław IV zezwala ur. Stanisławowi Makowieckiemu na cesję ośmiu łąnów zwanych Hajbudy¹ w województwie malborskim na rzecz Jana à Wiken et Olay swego dworzanina i podpułkownika, zasłużonego w wojnie pruskiej i moskiewskiej. Po dokonanej i zeznanej do akt cesji Wiken będzie posiadać łąny dożywotnio, przestrzegając praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego. Jeśli dobra są obciążone starymi sumami, zostaną pomniejszone o część przewidzianą prawem, jeśli nie są obciążone, z łąnów będzie płacona dupla kwarty do skarbu.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ *Haybuden*, Hajbudy, Hejbudy, Haibuden – pastwiska na Żuławie Wielkiej (Malborskiej) w ekonomii malborskiej, *Źródła do dziejów ekonomii malborskiej*, wydali Wojciech Hejnosz i Julian Gronowski. Tom II, Toruń 1960, s. 125; zob. dok. 57.

36/2192

Wilno, 2 IV 1639

k. 38–38v.

Władysław IV nadaje urząd podpułkownika albo oberstlejtanta w armii Wielkiego Księstwa Litewskiego i zalicza do grona swych dworzan ur. Jana a Wiken et Olay, którego przodkowie walczyli pod królami Stefanem i Zygmuntem III w Inflantach nabywając sławy wojennej, a on sam służył wiernie się w wojnach pruskiej i moskiewskiej, osiągając urząd majora piechoty, zdobywał sławę i doświadczenie służąc lat 24 pod sztandarami cesarskimi; o nominacji zawiadamia urzędników i oficerów armii litewskiej.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

37/2193

Wilno 15 IV 1639 (*feria sexta ante dominica palmarum*)

k. 38v–39.

Władysław IV zezwala na dokonanie wpisu do akt kancelarii mniejszej przybyłej osobiście Benedykcie Lesiowskiej¹ przeoryszy konwentu bernardynek reguły św. Franciszka [bernardynek] przy kościele św. Michała w Wilnie, w asyście superiora tegoż klasztoru, która ustanowiła swym plenipotentami braci Stanisława Jana i Samuela Leżeńskich, upoważniając do prowadzenia wszelkich akcji prawnych przed sądami ziemskimi i trybunalskimi, dotyczących jej dóbr ojczystych i macierzystych Lesiów i Lesiowska Wola² w powiecie radomskim.

j. łac.

¹ Zapewne Lesiewscy, Lesiowscy h. Ogończyk, *Uruski VIII*, s. 341–342.

² Lesiów, ok. 12 km na północny zachód od Radomia.

38/2194

Wilno, 16 IV 1639

k. 39–39v.

Władysław IV zezwala Zofii Chodkiewiczowej z Korabczyjowa¹ wdowie po Hieronimie Chodkiewiczu kasztelanie wileńskim na cesję swego prawa dożywotniego na siołach Buki, Baskożyn, Stokow² leżące w województwie kijowskim nad rzeką Rastawicą na osobę ur. Mikołaja Niemsty³, zasłużonego w różnych ekspedycjach wojennych pod chorągwiami ur. niegdyś Mikołaja [Herbur]ta⁴ starosty skalskiego, Jana Odrzywolskiego starosty żydaczowskiego. Po cesji urzędowej przed którymkolwiek aktami Mikołaj Niemsta posiadzie wspomniane sioła ze wszystkimi przynależnościami dożywotnio, a jeśli wspomniane dobra są obciążone dobrymi sumami, zostanie umniejszona zgodnie z prawem, a jeśli nie winien płacić co rok ro skarbu rawskiego, nadto przestrzegać praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Podpis Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredry regenta kancelarii

j. i alfabet ruski, j. pol. i łac.

¹ Wg Bonieckiego, III, s. 27, była to Zofia z Korabczowa/Karabczyjowa, wdowa po ks. Romanie Różyńskim; Zofia Piotrówna Karabczyjowska lub Karabczewska, UWKL t. I, nr 380; w Metryce „z scaradczowa”.

² Miejscowości w starostwie białocerkiewskim, w tenucie Romanow/Romaniowka. W zapisce „Buky” (Буки), w nagłówku „Buki”; wieś odległa ok. 41 km (drogą) na zachód od Białej Cerkwi. Bakożin, Bakożyn – horodyszczce; Stokow, Stroskow – wieś, *Lustracje Królewsczyzn ziem Ruskich, Wołynia, Podola i Ukrainy*, wydał Aleksander Jabłonowski, Warszawa 1877, s. 113-114, 140 (*Źródła Dziejowe*, t. V).

³ Mikołaj Niemsta – wzm. Uruski, t. XII, s. 111.

⁴ Michał Herburt starosta skalski, zm. 1639, K. Chłapowski, *Starostowie w Małopolsce*, s. 145.

39/2195

(Wilno III 1639?)

k. 40–44.

Władysław IV nakazał oblatę w aktach kancelarii mniejszej dokumentu ustanawiającego oprawę królowej Cecylii Renaty, swej małżonki, arcyksiężnej z domu panującego Austrii, władającego większą częścią Niemiec, córki ś.p. cesarza Ferdynanda II, siostry cesarza Ferdynanda III. Na mocy kontraktu małżeńskiego wniosła ona wiano w wysokości 100 000 złotych reńskich zapisanych na dominium Wittingau (Trzeboń) w Królestwie Czeskim.

Władysław IV ze swej strony zapisuje małżonce 100 000 zł wiana (*dotis*) i 100 000 złotych przywianku (*contradotis*) na dobrach królewskich w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim, zgodnie z konstytucjami Królestwa i za zgodą odbywającego się sejmku, wśród jego uchwał¹.

Dobra te będą należeć dożywotnio do małżonków. Zapisano królowej dobra: Knyszyn², Goniądz³, leśnictwa knyszyńskie, goniądzkie; Niepołomice⁴ z [wsiami] Rudno, Sierosławice⁵, Krzczów⁶. Kamieniec Mazowiecki⁷ z lasem Obryńska, Sytna, Zawiszyn⁸ i Jadów⁹, Stanisławów¹⁰, Tykocin¹¹ wraz z leśnictwem tykocińskim, Suraż¹², Wiśniów¹³,

Kampinos (*Kapinos*)¹⁴, Wilków¹⁵, Młodzieszyn¹⁶, Kazuń (*Kazuni*), Grocholice¹⁷, Ujście (*Uście*)¹⁸, Piła¹⁹ i Tarnowo²⁰, Brodnica²¹, Golub²², Tuchola²³ wraz z lasami Łopienko, Bobrujsk (*Bobroisk*), na Litwie²⁴ Jurbork²⁵, Nowa Wola²⁶, Sokółka²⁷, Kamienna²⁸, Chodorówka²⁹, Przerośl (*Przerosl*) z leśnictwem lasów, Simno (*Siemno*)³⁰ i Metele (*Metelle*)³¹ wraz ze wszystkimi przynależnościami i prawami, ustanawiając na nich hipotekę sumy 200 000 zł.

Królowa będzie czerpać z nich dochody, a tamtejsi mieszkańcy winni są jej posłuszeństwo i wierność, mają przestrzegać praw i zwyczajów, płacąc podatki uchwalane na sejmach, dostarczając podwód. Ponadto król osobno przyrzeka płacić królowej z żup wielickich corocznie 2000 złotych węgierskich (dukatów) z czystego złota.

z zastrzeżeniem praw obecnych posesorów.

W razie gdyby królowa zmarła przed Władysławem posag (*dos*) i wiano (*donatio*), prezent ślubny (*munus nuptiale*) wrócić do króla i Rzeczypospolitej. Jeśliby królowa przeżyła Władysława IV, ma dożywotnio korzystać z zapisanych dóbr, administrując nimi bez przeszkód; administracja dóbr mają być oddawana szlachcie osiadłej, miejscowej, indygenom. W razie śmierci Władysława IV, czy pozostanie we wdowieństwie, czy zechce zawrzeć kolejne małżeństwo, następca na tronie wypłaci jej 200 000 złotych wiana i posagu, 2/3 ma iść z Korony, a 1/3 z Litwy, z gwarancją zwrotu 100 000 złp. przywianku po jej śmierci, oraz kaucji pięciotysięcznej³². Zapłacić mają następcy króla, albo stany koronne i litewskie, wedle wspomnianej proporcji. Póki królowa nie otrzyma pełnej kwoty wiana, ma być wypłacana kaucja pięć tysięcy rocznie; ma też cieszyć się prawami i przywilejami, które posiadały dawniejsze królowe polskie.

Po jej śmierci, czy to w stanie wdowim, czy małżeńskim, wspomniana kwota przywianku (*contradotis*) zostanie zwrócona Koronie i Litwie. Druga kwota 100 000 pozostanie w wyłącznej dyspozycji Cecylii Renaty. W braku potomstwa inne jej rzeczy mają dziedziczyć krewni z linii męskiej, a w ich braku żeńskiej.

Dokument opatrzony pieczęcią koronną i litewską. Dotrzymanie zapisów gwarantują na sejmie w Warszawie 20 IV 1638 król, senat i izba poselska, świadkami byli: Wężyk Jan arcybiskup gnieźnieński prymas, Zadzik Jakub biskup krakowski, Łubieński Maciej biskup kujawski i pomorski, Szołdrski Andrzej biskup poznański, Łubieński Stanisław biskup płocki, Szyszkowski Mikołaj biskup warmiński, Gembicki Piotr biskup przemyski i kanclerz koronny, Piasecki Paweł biskup kamieniecki, Koniecpolski Stanisław kasztelan krakowski hetman wielki koronny, Opaliński Krzysztof z Bnina wojewoda poznański i starosta śremski, Doenhoff Kasper wojewoda sieradzki starosta laiski i bolesławski, Przerębski Maksymilian wojewoda łęczycki marszałek dworu królowej, Potocki Stanisław wojewoda podolski starosta halicki, Warszycki Stanisław wojewoda mazowiecki, Weyher Melchior wojewoda chełmiński starosta wałecki i człuchowski, Konarski Samuel wojewoda malborski, Działyński Paweł wojewoda pomorski i starosta bratiański, Kazanowski Adam z Kazanowa podkomorzy koronny starosta borysowski³³, kozienicki, solecki, Szyszkowski Piotr kasztelan wojnicki, Szczawiński Jan kasztelan brzeski kujawski i starosta łęczycki, Łowicki Jan kasztelan inowrocławski, Herbert Mikołaj (*Herburth*) z Fulsztyna kasztelan kamieniecki i starosta skalski, Massalski (*Mosalski*) Aleksander kasztelan smoleński, Grzybowski Stefan kasztelan lubelski, Wodyński Marek kasztelan podlaski, Plichta Walenty kasztelan rawski, Doenhoff Ernest Magnus kasztelan parnawski, Grodziecki (*Grudziecki*) Adam kasztelan międzyrzecki, Gembicki Stefan kasztelan rogoziński, Słupecki Samuel z Konar kasztelan radomski, Sułowski Krzysztof kasztelan żarnowski, Wołucki Sebastian kasztelan małogoski i starosta rawski, Grochowski Felicjan kasztelan przemyski, Charbicki Piotr kasztelan brzeziński, Krasieński Jan Kazimierz kasztelan warszawski³⁴, Noskowski Adam kasztelan gostyński, Sieciemski³⁵ kasztelan wyszogrodzki, Żabicki Piotr kasztelan liwski, Przedwojewski kasztelan lubaczowski³⁶, Warszycki Paweł kasztelan konarski łęczycki, Opaliński (Opaleński) Łukasz z Bnina marszałek wielki koronny starosta leżajski, hrubieszowski, łosicki i gieranojski, Albrycht Stanisław Radziwiłł kanclerz wielki litewski starosta piński, gniewski, tucholski, Ossoliński Jerzy z Tęczyna podkanclerzy koronny starosta bydgoski i lubaczowski, Pac Stefan podkanclerzy litewski starosta preński i birszański (*berstanensi*), Daniłowicz Jan Mikołaj z Żurowa podskarbi w. koronny i starosta przemyski, samborski, ratneński, korsuński, kolski, Tryzna Mikołaj podskarbi wielki litewski, Przyjemski Stanisław marszałek nadworny koronny i generał wielkopolski, Gniewosz Wojciech Mikołaj z Oleksowa sekretarz wielki i koronny kanclerz królowej, Doruchowski Jakub Wierzbęta referendarz [duchowny koronny], Zaleski Remigian referendarz [świecki koronny], Tryzna Marcjan (*Marcino*) referendarz WKL [duchowny], Radziwiłł Janusz podkomorzy WKL, Sobieski Jakub podczaszy koronny³⁶ starosta krasnostawski i jaworowski, Ostroróg Mikołaj krajczy koronny starosta rohatyński³⁷, Tryzna Michał Gedeon krajczy WKL

starosta brzeski, Daniłowicz Piotr stolnik koronny³⁸ starosta krzemieniecki, Gembicki Krzysztof podstoli koronny³⁹ starosta gnieźnieński, Gembicki Jan kanonik krakowski, Fredro Jakub Maksymilian podkomorzy przemyski regent kancelarii koronnej, oraz wielu urzędników, dworzan, posłów ze wszystkich województw.

Dokument podpisał Władysław IV i Mikołaj Wojciech Gniewosz.

j. łac.

¹ Konstytucja „Oprawa K.I.M. Cecylii Renaty”, VL t. III, s. 439. Sumaryzowany dokument opublikował na podstawie dwóch innych wpisów w Metryce M. Dogiel, *Codex Diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae*, t. I, Vilna 1758, s. 313-316.

² Knyszyn, m. król., tu jako starostwo w województwie podlaskim, w ziemi bielskiej.

³ Goniądz, m. król., tu jako starostwo w województwie podlaskim (w ziemi bielskiej?).

⁴ Niepołomice, m. i zamek król., tu jako tenuta w woj. krakowskim w pow. proszowickim; Rudno Dolne (Rudno niższe, wieś w pow. proszowickim woj. krakowskiego).

⁵ Sierosławice z Maciejowicami, tenuta w woj. krakowskim, w pow. proszowickim.

⁶ Krzeczów, tenuta w woj. krakowskim, w pow. szczyrzyckim.

⁷ Kamieniec Mazowiecki, miasto, obecnie wieś Kamieńczyk, siedziba starostwa w woj. mazowieckim, ziemi nurskiej.

⁸ Zawiszyn, wieś z założeniem obronnym ok. 5 km na północny-wschód od Jadowa (zob.) w woj. mazowieckim.

⁹ Jadów, miasteczko 29 km na północ od Stanisławowa, w woj. mazowieckim.

¹⁰ Stanisławów, miasto, siedziba starostwa w woj. mazowieckim, 16 km na północ od Mińska mazowieckiego.

¹¹ Tykocin, miasto w woj. podlaskim, siedziba starostwa.

¹² Suraż miasto i zamek, siedziba starostwa w woj. podlaskim, powiatu w ziemi bielskiej.

¹³ Wiśniów, wieś, siedziba starostwa w woj. lubelskim, w ziemi łukowskiej.

¹⁴ Kampinos, wieś, potem miasto, siedziba starostwa w woj. rawskim, ziemi sochaczewskiej.

¹⁵ Wilków – zapewne chodzi o wsie Wilków Polski i Niemiecki, w starostwie kampinoskim (leśnictwa).

¹⁶ Młodzieszyn – może w ziemi sochaczewskiej woj. rawskiego?

¹⁷ Kazuń (Dogiel, *Codex*, t. I: „Kazon”) – starostwo w województwie mazowieckim, w ziemi zakroczymskiej, obejmowało Kazuń Polski, Niemiecki i wieś Grochole albo Grocholice, SGKP, III, s. 938.

¹⁸ Ujście, starostwo w woj. i pow. poznańskim.

¹⁹ Piła, starostwo w woj. i pow. poznańskim.

²⁰ Z szeregu miejscowości o tej nazwie chodzi chyba o Tarnowo w star. rogozińskim, na południe od Ujścia, w woj. poznańskim.

²¹ Brodnica, m. król., tu jako starostwo leżące w ziemi michałowskiej.

²² Golub, m. król., tu jako starostwo leżące w woj. chełmińskim.

²³ Tuchola, m. król. w woj. pomorskim, siedziba starostwa (ekonomii) i powiatu.

²⁴ Bobrujsk, miasto król. w WKL, starostwo, 145 km na południowy wschód od Mińska, w woj. mińskim, powiecie rzeczyckim.

²⁵ Jurbork, Jurborg, starostwo w Wielkim Księstwie Litewskim na Żmudzi, w powiecie rosieńskim. Dogiel, *Codex*, t. I: „Luzburgum”

²⁶ Nowa Wola – może chodzi o leżącą 70 km (drogą) na południe od Sokółki, ale miała zostać założona w II poł. XVII w.

²⁷ Sokółka, miasto król. w woj. podlaskim, w ziemi bielskiej.

²⁸ Kamienna – były liczne miejscowości o tej nazwie, w tym wieś królewska koło Sieradza.

²⁹ Identyfikacja niepewna (Dogiel, *Codex*, t. I: „Chodorowskam”). Może wieś 31 km od Sokółki, SGKP I, s. 611.

³⁰ Przerośl (56 km na ółnocny zachód od Augustowa) Simno – miasto w woj. trockim 28 km na zachód od Olity, SGKP, X, s. 614.

³¹ Metele (Dogiel, *Codex*, t. I: „Metole”) – miasteczko w woj. trockim, 12 km na południe od Simna (zob. poprzedni przypis).

³² Zob. niżej.

³³ Dogiel, *Codex*, t. I, s. 315: kasztelan sandomierski, podkomorzy.

³⁴ W literaturze podaje się, że Krasieński został kasztelanem warszawskim znacznie później.

³⁵ Lekcja niepewna – może być „Stecieński”, „Szecieński”, „Słecieński”; pozostawiono puste miejsce na wpisanie imienia; Dogiel - Siecieński.

³⁵ Pozostawiono miejsce na wpisanie imienia; Przedwojewski (Przedwojowski) Wojciech Aleksander h. Lubicz, U III/2 nr 916.

³⁶ Dnia 20 III Sobieski awansował na wojewodę bełskiego, U III/2, nr 389, U X nr 592.

³⁷ Awansował 26 III 1638 na cześnika kor., U X, nr 297, 593.

³⁸ Daniłowicz awansował 26 III 1638 na krajczego kor., U X, nr 298, 976.

³⁹ Gembicki awansował 26 III 1638 na stolnika kor., U X, nr 977.

40/2196

Wilno, 19 V 1639 (*feria quinta post dominicam iubilatae*)

k. 44v.

Władysław IV na wpisanie do akt kancelarii mniejszej zeznania wniesionego osobiście przez Jana Turobojskiego swego dworzanina i rotmistrza. Turobojski ustępuje praw do wsi Sierkowszczyzna i gruntu zwanego Bezsolicą (*Bessolica*)¹ w województwie kijowskim, starostwie owruckim na rzecz Aleksandra Jałowickiego i jego żony Eufrozyny Pocięjównej (*Efrosina Potjowna*)². Cesja obejmuje wspomniane dobra z wszystkimi przynależnościami, w tym suma 2 000 złp. na tych dobrach zapisanych tytułem dożywocia, Turobojski kwituje małżonków i uwalnia z wszelkich pretensji.

j. łac.

¹ Grunt Bessolica zob. nast. dokument; Sierkowczyna (Serkowczyzna, Sekrowszczyzna, Szyrkowicze) w 1589 wieś, w lustracji z 1622 roku folwark, leżała na północny wschód od miasteczka Wielelniki, przy drodze z Sławeczna do Owrucza, *Lustracje królewsczyzn ziem ruskich Wołynia, Podola i Ukrainy z pierwszej połowy XVII wieku*, wydał Aleksander Jabłonowski, *Źródła Dziejowe*, tom V, Warszawa 1877, s. 120. VL II, s. 292

² Aleksander Jełowicki (Jałowicki) h. własnego, Eufrozyna z Pocięjów, Boniecki, IX, s. 5

41/2197

Wilno, 18 IV 1639 (*feria secunda post dominicam palmarum*)

k. 44v–45.

Władysław IV na wpisanie do akt kancelarii mniejszej zeznania wniesionego osobiście przez Jana Brujakę, wniesionego jako pełnomocnika Zofii Jełowickiej (*Jałowicka*) żonę niegdyś Stanisława Willama (*Willam*). W 1589 Piotr Podbielski otrzymał sejmową aprobację zapisu 2 000 złp. na dobrach Serkowszczyzna i Bezsolice¹, w starostwie owruckim województwa kijowskiego, które odziedziczyli po nim różni sukcesorzy, Stanisław Belina, Jan Sołtan (*Soltan*), następnie Stanisław Wilam (*Willam*), którzy spłacali wspomnianą sumę, za zgodą Zygmunta III, a teraz Władysława IV, a obecnie za przysądzonym wyrokiem Zofia Wilamowa winna zostać spłacona przez Jana Turobojskiego dworzanina JKM i rotmistrza z dóbr, na

których jest asekurowana, i Zofia Willamowa potwierdza, że została spłacona i kwituje Turobojskiego.

j. łac.

¹ Serkowszczyzna, zob. poprzedni dokument; Bezsolica w 1589 była pustynią, konstytucja „Summa Piotrowi Podbielskiemu” VL, II, s. 292.

42/2198

Wilno, 19 IV 1639

k. 45–45v.

Władysław IV weteranowi ur. Andrzejowi Radzanowskiemu dobrze zasłużonemu w wyprawach tureckiej, pruskiej, moskiewskiej pod chorągwią Mikołaja Gniewosza chorążego lubelskiego, Sirakowskiego¹ i innych, chcąc go zachęcić do dalszej służby, nadaje mu wieczyste ruchomości, nieruchomości i pieniądze po Janie Patrzyckim w powiecie wałeckim. Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Na imię pozostawiono puste miejsce; może Jan Sierakowski h. Ogończyk, Niesiecki, VIII, s. 366.

43/2199

Wilno, 30 IV 1639 (*sabbatho ante dominica conductus paschae*)

k. 45v–46.

Władysław IV zezwolił na wniesienie wpisu do akt kancelarii mniejszej Janowi à Karmel Berk (*Carmel Berk*), którego żona, Maria Urszembekien wniosła jako posag (*dotis*) 33 708 złp. po trzydzieści groszy licząc, w gotówce, złocie i klejnotach, on ze swej strony zapisuje żonie 33 808 złp. wiana (*iustii dotalicii*) na wszystkich swych dobrach, sumach i ruchomościach.

j. łac.

44/2200

Wilno, 30 IV 1639 (*sabbatho ante dominica conductus paschae*)

k. 46v–47.

Władysław IV zezwolił na wniesienie wpisu do akt kancelarii mniejszej Janowi de Karmel Berk (*Carmel Berk*) oraz małżonce, Maria Urszembekien, w jego asystencji, którzy zeznali ustanowienie nawzajem dożywocie na wszystkich dobrach nieruchomości, ruchomych, sumach pieniężnych posiadanych obecnie i w przyszłości, oraz dziedziczenie po drugim z małżonków.

j. łac.

45/2201

Wilno, 30 IV 1639

k. 47–47v.

Władysław IV zezwolił ur. Annie Piątkowskiej żonie zmarłego Jerzego Czampskiego (*Czompski*)¹ na wniesienie cesji z dóbr Bus Moyza i innych zwanych Ramot Moyza położonych w województwie i powiecie wendeńskim na rzecz ur. Jana Kazimierza Czampskiego (*Czompski*) i przeniesienia na niego wszystkich swych praw. Po dokonaniu cesji do akt, wspomniane dobra te Bus i Ramot Moyza, wraz ze wszystkimi przynależnościami i dochodami pozostaną dożywotnio w posesji Czampskiego, z zastrzeżeniem praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego oraz obowiązków, jakie ciążyą na innej szlachcie inflanckiej.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii, opieczętowany pieczęciami Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego.

j. lac.

¹ Zapewne Jerzy Czampski (Czambski, Czamski, Czapski) h. Grzymała, wzm. jako rzekomy pisarz wendeński 1614, 1623, Boniecki, III, s. 265; U IX, nr 775.

46/2202

Wilno, 30 IV 1639

k. 47v–48v.

Władysław IV zezwolił na Annie Piątkowskiej żonie zmarłego Jerzego Czampskiego (*Czompki*)¹ na wniesienie cesji z czterech pól (*uncis agri*)¹ położonych w województwie i powiecie wendeńskim na rzecz swego syna Krzysztofa Czampskiego (*Czompki*) i przeniesienia na niego wszystkich swych praw dożywotnich. Po dokonaniu cesji do akt, wspomniane dobra, a także puste, zwane Spar Moyza, dołączone przez Zygmunta III, wraz ze wszystkimi przynależnościami i dochodami, które ojciec Krzysztofa Czampskiego posiadał, pozostaną dożywotnio w posesji Czampskiego, z zastrzeżeniem praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego oraz obowiązków, jakie ciążyą na innej szlachcie inflanckiej.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii, opieczetowany pieczęciami Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego.

j. lac.

¹ Zob. poprzedni dokument.

² Mowa o czterech polach, ale w Metryce wymieniono trzy: „Libbesz, Staka, Wigibis”.

47/2203

Wilno, 27 IV 1639

k. 48v–49.

Władysław IV wyraża zgodę żołnierzowi Samsonowi Wąsowiczowi, okrytemu sławą podczas oblężenia Smoleńska, na dokonanie cesji wsi Janowo (*Janów, Janów*) i tamże położonego wójtostwa w powiecie łomżyńskim przez Stanisława Ślesińskiego (*Slesinski*) na Wąsowicza i jego żonę Jadwigę Wąsowiczową. Po dokonaniu cesji do akt, dobra przypadną dożywotnio małżonkom, którzy winni przestrzegać w nich praw Rzeczypospolitej króla i Kościoła katolickiego i wносить corocznie do skarbu dupłą kwarty, zaś wójtostwo nie zostanie odebrane ich spadkobiercom przed wypłaceniem sumy określonej w przywileju, albo taksie komisarzy. Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. lac.

48/2204

Wilno, 30 IV 1639 (sabbatho ante dominicam misericordiae)

k. 49–50.

Władysław IV zezwala przybyłemu do akt osobiście ciwunowi korszewskiemu, staroście haineńskiemu, swemu dworzaninowi i rotmistrzowi Tomaszowi Sapieże na Holszanach (*Olszany*)¹, synowi niegdyś Mikołaja Sapiehy wojewody nowogródzkiego, aby w imieniu swym oraz Barbary i Anny Sapieżanek (z zastrzeżeniem ich potwierdzenia), córek swego brata Mikołaja Kazimierza Sapiehy starosty niemnojckiego na wniesienie wpisu do akt kancelarii mniejszej. Sapieha rezygnuje wieczyście ze wszystkich dóbr po Pawle Sapieże podkanclerzym litewskim leżących w województwie mazowieckim, w powiecie czerskim województwa mazowieckiego, którymi są Mładź (Mładz), Mładzka Wola (*Mladzka*), Mładzka Ruda (*Mladzka*), Świerk, Ryczycy, Janówka (*Janowka*)¹ na rzecz Zofii z Żurowa Daniłowiczowej [Opalińskiej], żonie Łukasza Opalińskiego marszałka wielkiego koronnego, starosty leżajskiego, hrubieszowskiego, łosickiego, gieranojskiego, lipińskiego. Przyznaje jej i jej spadkobiercom intromisję urzędową do wspomnianych dóbr, będzie jej bronił przed wszelkimi

przeszkodami prawnymi ze strony kogokolwiek, w przeciwnym razie on lub jego spadkobiercy mogą zostać pozwani przed którykolwiek sąd koronny lub litewski w terminach zawitych.

j. lac.

¹ Prawdopodobnie chodzi o Młądz leżący obecnie blisko Otwocka; zapewne w pobliżu leżały Mładzka Wólka i Ruda; Świerk – ok. 4 km na południowy wschód od miejscowości Młądz; Ryczyca – 63 km na północny wschód od Czerska; Janówka niezlokalizowana.

49/2205

Wilno, 30 IV 1639 (*sabbatho ante dominicam misericordiae*)

k. 50–50v.

Władysław IV zezwala ciwunowi korszewskiemu, staroście haineńskiemu, swemu dworzaninowi i rotmistrzowi Tomaszowi Sapieże na Holszanach (*Olszany*), synowi niegdyś Mikołaja Sapiehy wojewody nowogródzkiego, na wniesienie do akt kancelarii mniejszej zapisu na wszystkich swych dobrach w Koronie i Litwie, który w imieniu swym i swych sukcesorów oraz Barbary i Anny Sapieżanek, córek Mikołaja Kazimierza Sapiehy starosty niemnojeckiego, swego brata, potwierdza wniesiony do akt zapis dotyczący dóbr Młądz, Mładzka Wola (*Mladzka*), Mładzka Ruda (*Mladzka*), Świerk, Ryczyca, Janówka (*Janowka*)¹ w powiecie czerskim województwa mazowieckiego, złożony na rzecz Zofii z Żurowa Daniłowiczowej [Opalińskiej], żony Łukasza Opalińskiego marszałka wielkiego koronnego. Wspomniane Sapieżanki wstąpiwszy w stan małżeński czy w jakikolwiek inny, zapis ten mają potwierdzić w przeciągu roku w aktach grodu czerskiego czy innego w Królestwie, w asystencji małżonków, pod wadium 12 000 złp. W razie niedotrzymania tego zobowiązania zostanie o to złożony pozew do grodu czerskiego.

j. lac.

¹ Zob. przypisy do poprzedniego dokumentu.

50/2206

Wilno, 30 IV 1639 (*sabbatho ante dominicam misericordiae*)

k. 50v.

Władysław IV zezwala przybyłemu osobiście Walentemu Pikarskiemu na wniesienie do akt kancelarii mniejszej zeznania w imieniu Zofii z Żurowa Daniłowiczowej, żony Łukasza Opalińskiego marszałka wielkiego koronnego, jako jej pełnomocnika, w związku z tym że zmarły Mikołaj Sapieha wojewoda nowogródzki i jego synowie, zmarły Kazimierz i Tomasz Sapiehowie wystawili oblig pisemny w kwocie 10 000 złp. na rzecz wspomnianej Zofii z Żurowa Daniłowiczowej, według zwyczaju obowiązującego w Wielkim Księstwie Litewskim, z terminem zwrotu 19 maja, na dzień św. Trójcy w Oszmianie (*in terminis proximis pro festo sanctissimae ac individuae trinitatis*). W imieniu Opalińskiej kasuje oblig oraz dekret dotyczący wspomnianej sumy, zapadły w Trybunale Litewskim w Nowogródku.

j. lac.

51/2207

Wilno, 5 V 1639 (*feria quinta post dominicam misericordiae*)

k. 50v.

Władysław IV zezwala przybyłemu Mikołajowi Wojciechowi Gniewoszowi z Oleksowa sekretarzowi wielkiemu koronnemu i opatowi koprzywnickiemu na wniesienie do akt kancelarii mniejszej zeznania, w którym w związku z sprawą wszczętą w grodzie sandomierskim przez ur. Gabriela Gniewosza, syna niegdyś Mikołaja Gniewosza, na mocy

zapisu w grodzie sandomierskim, jako krewny wybrany na sześć lat został obrany na opiekuna i kuratora dóbr, zobowiązując się bez osobnego konsensu nie czynić żadnych długów, wydawać kwitacji, zawierać kontraktów obciążających dobra, pod unieważnieniem tychże pełnomocnictw i wadium 12 000 złp., a obecnie wszystkie z tym związane prawa i obowiązki i przenosi na ur. Stanisława Zarembe.

j. lac.

52/2208¹

Simno (Siemno)², 14 V 1639

k. 51v–52v.

Władysław IV udziela zezwoleniu Janowi Turobojskiemu od młodości dworzaninowi i rotmistrzowi zasłużonemu w ekspedycjach wojennych, i nadal służącemu na dworze królewskim, by posiadane dożywotnio sioło Sierkowczyznę i pustynię zwaną Bezsolicą (*Bessolicą*) w województwie kijowskim w starostwie owruckim ustąpił małżonkom Aleksandrowi Jałowickiemu i Eufrozynie Pocijowej (*Efrozyne Potyiownę*). Po dokonaniu tej cesji w aktach, małżonkowie obejmą wspomniane dobra ze wszystkimi przynależnościami, w tym sumą 2 000 złp. zapisanych na nich, a ich spadkobiercy z dóbr nie ustąpią, zanim suma zapisu im nie zostanie zwrócona. W dobrach tych małżonkowie mają przestrzegać praw królewskich, Rzeczypospolitej i kościoła Katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę, regenta kancelarii.

j. pol.

¹ Por. dok. 40 i 41.

² Zapewne chodzi o Simno, 137 km na zachód od Wilna, 28 km od Olity.

53/2209¹

Wilno, 19 V 1639 (*feria quinta post dominicam jubilatae*)

k. 52v.

Władysław IV zezwala na wpisanie do akt kancelarii mniejszej zeznania wniesionego osobiście przez Jana Turobojskiego swego dworzanina i rotmistrza. Ponieważ Zofia Jełowicka (*Jałowicka*) żona niegdyś Stanisława Willama (*Willam*) odstąpiła od akcji prawnych w związku z dobrami Serkowszczyzna i Bezsolice teraz sobie nadanych, Turobojski uwalnia i kwituje [Zofię] Wilamową.

j. lac.

¹ Por. dok. 40 i 41.

54/2210

Wilno, 20 V 1639 (*feria quinta post dominicam jubilatae*)

k. 52v–55.

Władysław IV na prośbę tkaczy z Golubia zezwala na wpisanie do akt kancelarii mniejszej artykułów przyjętych dla tego miasta od cechu z Nieszawy.

Art. 1. Przędza za krótko motana albo na motowidle niespełna łokcia, ma być odbierana przez członków cechu od innych i przedstawiana radzie. 2. Mistrzom nie wolno zostawiać przędzy, ani handlować cudzą, pod utratą wilkuru. 3. Mistrzowie mają wpłacać do skrzynki [cechowej] szeląga od każdego warsztatu, nie wolno posiadać więcej niż 4 warsztaty. 4. Nie wolno mistrzowi zatrudniać obcych kobiet, tylko własną żonę i dzieci. 5. Wdowa może prowadzić warsztat do roku i 6 niedziel i handlować, potem winna wyjść za mąż. Jeśli jest w podeszłym wieku, wtedy może prowadzić warsztat przy pomocy czeladzi. 6. Mistrz na *suche dni* ma dawać szeląga do skrzynki [cechowej]. 7. Mistrzowi nie wolno zatrudniać pracowników innego

mistrza, ani ich werbować, pod karą utraty wilkuru. 8. Zabrania się pod karą funta wosku do skrzynki towarzyszom zapraszać innych towarzyszy na piwo i do karczem. 9. Aby zostać mistrzem należy powiadomić radę, mieć list dobrego urodzenia, trzyletnią naukę, dać 10 szelągów *obesłanego*, 4 złote *wstępnego*, nadto [dać na biesiadę] dwa funty wosku, 2 złote na ćwierć mięsa, parę gęsi, cztery beczki piwa, wszystkie flaki z wołu, 10 groszy na ziele, 10 groszy na chleb, 5 groszy na świece. 10. Mistrz przędący w swym domu może sam wybierać osnowę wąską lub szeroką. 11. Niestawienie się mistrza u starszego cechu, albo nie uiszczenie opłaty przed godziną 12, podlega karze 9 szelągów. 12. Jeśli mistrz [składając opłatę w obecności starszych cechu] usiądzie zanim położy [opłatę], zapłaci szeląga, za przyniesienie korda [na zebranie] – 2 grosze. 13. Kto nie powiadomi zawczasu o nieobecności na pogrzebie [członka cechu], albo zachowa się niewłaściwie, zapłaci karę 9 szelągów. 14. Za opowiadanie w gospodach spraw brackich kara wynosi funt wosku. 15. Obowiązek udziału w niesieniu [trumny z zmarłym] przez czterech [członków cechu] obejmuje pogrzeby mistrzów, ich żon i dzieci, towarzyszy i towarzyszek cechu. 16. Na wspólnych posiedzeniach przy piwie nie wolno sprowadzać obcych ani nosić korda, pod karą funta wosku. 17. Za obrazę słowną starszego przysiężnego w cechu, kara wynosi wiardunek i oddanie winnego pod sąd rady. 18. Za upicie się i nieprzystojne zachowanie w cechu, kara funt wosku. 19. Zakazuje się wynoszenia z [posiedzenia] cechu piwa i szynkowania go pod karą szeląga. 20. Zakazuje się sprowadzania obcych [na posiedzenia cechowe] i szynkowania pod karą funta wosku. 21. Zakazuje się do szynkowania naczyń używanych przez starszych pod karą szeląga. 22. Za wyjście z posiedzenia przy piwie nie uściwszy zapłaty, albo z gospody, płaci się za karę szeląga. 23. Zastawienie rzeczy przy piwie [na posiedzeniu cechowym] podlega karze funta wosku. 24. Towarzyszowi który by opuścił posiedzenie przy piwie bez zapłaty, opuścił miasto nie uściwszy kary, odebrane zostanie prawo wykonywania rzemiosła, chyba że wykupi się dwoma funtami wosku. 25. Kara za obrazę słowną [przez towarzysza] wynosi dwa funty wosku. 26. Towarzysz ma otrzymać zwolnienie od mistrza w obecności całego cechu, a jeśli odejdzie przed czasem, ale powróci, przez cztery tygodnie ma pracować [darmo] i potem uzyskać zwolnienie. 27. Uczeń który opuści mistrza samowolnie, bez słusznej przyczyny, ale powróci w ciągu dwóch tygodni, ma wpłacić do skrzynki dwie grzywny i ma znowu się uczyć. 28. Towarzysz nie ma szukać nowej pracy przed uzyskaniem zwolnienia, pod karą funta wosku. 29. Za fałszywe oskarżenie towarzysza, towarzysz podlega karze wedle uznania starszych. 30. W razie wędrówki poza miasto dłuższej niż kwartał roku, towarzysz po powrocie ma wpłacić dwa szelągi do skrzynki. 31. Kto chce uprawiać rzemiosło tkackie ma wykazać, że się już go uczył i jest tego godny, ma korzystać z tych samych praw i obowiązków. 32. Rada ma bronić wykonywania rzemiosła przez kobiety. 33. W razie choroby towarzysz ma dostawać z skrzynki pięć groszy tygodniowo, potem je spłacić; gdyby zmarł dług będzie spłacany z wyrobów, albo całego majątku. 34. Mistrzowie ani mistrzowe nie mogą wysyłać swych pracowników do innych warsztatów albo pokątnych, pod karą dwóch funtów wosku. 35. Za przyjęcie zlecenia ponad możliwość wykonania, za opóźnienie wykonania, za każdym razem po wniesieniu skargi winny ma zapłacić po 20 groszy do skrzynki i radzie. 36. Za zrobienie postawu sukna towarzysz ma dostać od mistrza jedną trzecią zarobku, za robotę mistrzowską połowę. 37. Mistrz który sprzeda cudzą przędzę w płótnie bez zysku, ma po ocenie biegłych i starszych zapłacić za tę przędzę podwójnie i przez rok i dzień nie może wykonywać rzemiosła. 38. Mistrzowie mają w pierwszej kolejności wykonywać zlecenia radnych i mieszczan, potem obcych. 39. Towarzysz może wyjść [z pracy] w dzień powszedni na piwo o godzinie piątej, pod karą pięciu groszy. 40. Mistrz za każde picie [alkoholu] z uczniami w karczmie i grę w karty ma zapłacić po dziesięć groszy do skrzynki i radzie. 41. Członek cechu (*brat*) zalegający z opłatą do skrzynki ma spłacić zaległość i dać zarękę, winien na każdym posiedzeniu [cechowym] zapłacić szeląga „krom upuszczenia czynszu”. 42. Mistrzowie winni karać uczniów i pilnować posłuszeństwa, pilnować, by nie chodzili na piwo; w razie występku uczniowie będą karani więzieniem, a jeśliby mistrz

nie karał, za każdy raz ma zapłacić radzie 20 gr. 43. By uzyskać status półbrata winno się wpłacić *obeslanego* dziesięć szelągów, dwa funty wosku do skrzynki i kłodę piwa, półbrat ma zachowywać posłuszeństwo, uczestniczyć w mszach zadusznych i pogrzebach pod karą obowiązującą mistrzów. 44. Tkacz obcy przybyły na targ i sprzedający na sztuki albo łokciem, ma zapłacić dziesięć szelągów. 45. Kto by chciał uprawiać rzemiosło [tkackie] w promieniu mili, temu ma być [towar] skonfiskowany.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę, regenta kancelarii.
j. pol.

55/2211

Wilno, 20 V 1639

k. 55–55v.

Władysław IV potwierdza prawo dożywotniego posiadania i użytkowania młyna pod miastem Rypin sławetnym Andrzejowi i Marcinowi Pusztakowskiemu, którzy mają przestrzegać praw króla, Rzeczypospolitej i kościoła katolickiego. Ich spadkobiercom młyn nie zostanie odebrany, zanim nie zwróci się im sumy na zapisanej na młynie, lub określonej w taksie komisarzy.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę, regenta kancelarii.
j. lac.

56/2212

Wilno, 21 V 1639

k. 55v–56v.

Władysław IV wielce poważając miasto Toruń i odpór dawany przezeń wrogom, jego magistrat, w tym przez Preussa¹, który wiernie służył się podczas wojny szwedzkiej, i obecnie, nadaje jego synowi ur. i zasłużonemu Janowi Preussowi (*Prëus*) ławnikowi ziemskiemu chełmińskiemu i burmistrzowi Torunia², i synowej Annie Greczownie tenutę Gronowo³ w województwie chełmińskim po śmierci Jana Dulskiego. Jeśli tenuta obciążona jest starymi sumami, suma ta zostanie zmniejszona zgodnie z prawem, jeśli nie jest, winni płacić z tenuty dupłą kwarty do skarbu, przestrzegając w tenucie praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. lac.

¹ Preuss -

² W U V/2, nr. 163, Jan Preuss jest notowany jako ławnik chełmiński od 1654 roku; Uruski, XIV podaje, że był herbu Leliwa.

³ Gronowo, 18 km na północny wschód od Torunia, w starostwie gniewskim obejmowało później las, folwark, gospodarstwa zagrodników, *Opis królewszczyzn w województwach chełmińskim, pomorskim i malborskim w roku 1664*, wyd. Józef Paczkowski, słowem wstępnym i skorowidzami opatrzył ks. Alfons Mańkowski, Toruń 1938, s. 38-44.

57/2213

Wilno, 21 V 1639

k. 56v–57v.

Władysław IV zezwolił Stanisławowi Makowieckiemu na cesję ośmiu łąnów zwanych Hajbudy (*Haibuden*)¹ w województwie malborskim, na Wielkiej Żuławie (*insula maiori*) Malborskiej na Jana Wiken et Olay dworzanina królewskiego i podpułkownika, zasłużonego w wojnie pruskiej i moskiewskiej. Po dokonanej i zeznanej do akt cesji Wiken posiada już wspomniane łąny, spustoszone i nieuprawiane, teraz król teraz nadaje Wikenowi te łąny prawem emfiteutycznym na lat 30 od obecnej daty. Wiken może osadzać chłopów albo gburów,

wystawiać budynki, itd., przy czym będzie w tym okresie podlegał ciężarom zgodnie z prawem emfiteutycznym, przestrzegając praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.
Dokument podpisany przez Władysława IV i Mateusza Cieleckiego.

j. lac.

¹ Zob. przypisy do dok. 35.

58/2214

Lejpuny, 30 V 1639

k. 57v–58.

Władysław IV zezwala wiernemu i zasłużonemu Mikołajowi Gulińskiemu i jego żonie Zofii Suchorzewskiej na cesję praw dożywotnich do wsi Niemcowa Wola albo Dobroszowa w ziemi nurskiej, w powiecie kamienieckim¹, na Szymona Stanisława Rozwadowskiego i jego małżonkę Zofię Rembielińską. Po wpisaniu cesji do akt małżonkowie Rozwadowscy będą posiadali wspomnianą wieś dożywotnio; jeśli obciążona jest starą sumą, suma ta zostanie zmniejszona zgodnie z prawem, jeśli nie, winni corocznie płacić dupłą kwarty do skarbu, przestrzegając prawa króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego.

j. lac.

¹ Chodzi o Kamieniec Mazowiecki, m. król. w ziemi nurskiej, obecnie wieś Kamieńczyk.

59/2215

Merecz, 11 VI 1639

k. 58–59v.

Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii mniejszej spisane w języku niemieckim dokumentu pergaminowego Johannowi *ab (vonn) Hoverbeck*¹, swemu dworzaninowi pokojowemu (*intimi cubiculi nostri familiarem*), wystawionego w Królewcu (*Königßbergk*) 28 V 1639² i podpisanego przez Jerzego Wilhelma elektora brandenburskiego i księcia pruskiego, który mianował Hoverbecka swoim rezydentem na dworze polskim i uznał szlachectwo, nadając indygenat w Prusach Książęcych. Dokument zawiera wywód szlachectwa tegoż Hoverbecka. Król uwzględniając wywód szlachectwa³ w linii ojczystej, od belgijskiej rodziny Houerbeck (spokrewniona z rodami Maude, Tserclaes, Neufuille, Lydekerke⁴), która z Flandrii przeniosła się do Polski, jak i macierzystej z Korony polskiej (rody Gutteter – Dobrodziejski, Pernus, Przecławski, Krupka, Fogelveder⁵). Na podstawie tego dokumentu, król jako pan zwierzchni Prus potwierdza uznanie indygenatu Hoverbecka w Prusach Książęcych.

Linia ojcowska: rodzina wywodzi się z Flandrii, potem przeniosła się do Polski.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę, regenta kancelarii.

j. niem. j. lac.

¹ Dla ułatwienia przyjąłem późniejszą, niemiecką pisownię Hoverbeck; przed ustaleniem tej pisowni, Hoverbeck długo podpisywał się „Houverbeck”; w dokumencie metryki „Houerbeck”, w dokumencie elektora: „Hüeverbeck”. Rodzina pierwotnie nazywała się Overbecke, Overbeeke, zob. Sławomir Augustowicz, *Dyplom z wywodem szlachectwa Johanna Hoverbecka z 1659 roku w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur*, „Rocznik Olsztyński”, T. XVII, s. 224–225.

² Wg kalendarza gregoriańskiego byłoby to 8 czerwca, zapewne zatem chodzi o nowy styl, choć 300 km z Królewca do Merecza Hoverbeck zapewne zdążyłby pokonać rozstawnymi końmi.

³ W niemieckim dokumencie brak podanych poniżej spokrewnionych rodów, musiał je zawierać inny, przedstawiony kancelarii dokument.

⁴ Maude – Mauder i Mauden; Tserclaes – T’Sercles, Neufuille – Neufville, Lydekerke – de Lyderkerne, S. Augustowicz, *Dyplom*, s. 225.

⁵ Gutteter, także Gutheter, w polskim tłumaczeniu Dobrodziejski, Pernusowie – byli spokrewnieni przez małżeństwo z Gutteterami i Fogelwederami; Przeclawski – niejasne, może chodzi o to, że Anna Krupczanka pisała się z Przesławic; Krupka, Fogelveder – Fogelweder, wszystkie rody szlacheckie lub uszlachcone mieszczańskie, choć to szlachectwo niekiedy kwestionowano, S. Augustowicz, *Dyplom*, s. 209–225.

60/2216

Wilno, 17 VI 1639 (*feria sexta ante dominicam sanctissimae ac individuae trinitatis*)

k. 59v–60.

Władysław IV zezwolił na wpisau do akt kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście ur. Gabrielowi Kierło swemu dworzaninowi ustanowienia pełnomocnikami w sprawach sądowych we wszelkich sądach, w tym Trybunale lubelskim, ur. Adama Żydowskiego, Jakuba Krasowskiego i Mateusza Kamieńskiego.

j. łac.

61/2217

Wilno, 20 VI 1639

k. 60v–61.

Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii mniejszej ur. Kazimierzowi Dulskieemu na cesję dożywotniego prawa do dóbr Piekutowo w starostwie rajgrodzkim na rzecz ur. małżonków Michała Konopackiego i Annę Dulską. Po przeprowadzeniu tej cesji w aktach małżonkowie będą posiadali dobra dożywotnio. Jeśli są obciążone starą sumą, ulegnie ona zmniejszeniu o część zgodą z prawem, jeśli nie są obciążone mają płacić duplę kwarty do skarbu rawskiego [sic!]¹, przestrzegając praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego. Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Winno być do skarbu litewskiego, a nie koronnego.

62/2218

Wilno, 19 VI 1639 (*feria secunda post festum sanctissimae ac individuae trinitatis*)

k. 61–64v.

Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii mniejszej obligau przez wojewodzica smoleńskiego Mikołaja Abramowicza na Wornianach, pułkownika JKM i starostę starodubowskiego i miadziolskiego w imieniu swoim i swej małżonki Maryny Kurniewiczówny (*Kurniewiczowna*). Zeznał on, że będąc w pilnej potrzebie pożyczył 12 000 złp., które już odebrał, od ziemianina z Wielkiego Księstwa Litewskiego Stefana Wołka, puszczając mu na 3 lata od niniejszej daty folwark Rudno z dworem i z wsiami Dworzyszczem (*Dworyszczem*), Nowosiółkami (*Nowosiołkami*) i Rudnym Siołem (*Siołem*)¹ wraz z wszystkimi przynależnościami opisanymi w inwentarzu i dochodami. Dobra leżą w województwie kijowskim. Termin biegnie od przewodniej niedzieli nowego stylu (19 IV) 1637 do przewodniej niedzieli (15 IV) 1640. Abramowicz zrzeka się majątności do czasu zwrotu pożyczonej sumy. Gdyby ktokolwiek, a zwłaszcza krewni Abramowicza próbowali objąć część, albo całość dóbr, albo ktoś by chciał odzyskać pożyczone sumy na dobrach zapisane, albo jakieś inne trudności czynił, wtedy Wołek, jego zastępca winni powiadomić Abramowicza i najdalej trzy tygodnie urzędowo, przez woźnego któregośkolwiek powiatu na majątku Abramowicza Ostrokladowice¹ w województwie kijowskim. Abramowicz po urzędowym oznajmieniu powinien będzie pod zaręką zastępować Wołka i przed wszystkimi bronić. Na siebie bierze też służbę wojenną z dóbr zastawionych i zezwala na ich dzierżawę. Gdyby któryś z kontrahentów zmarł,

spadkobiercy mają dotrzymać umowy, a dobra pozostać w zastawie do czasu spłaty. Z kolei gdyby zmarł Abramowicz, jego sukcesorzy mają dotrzymać umowy. Przed terminem wykupu Abramowicz ma powiadomić Wołka z wyprzedzeniem 12 tygodni, a przekazanie sumy nastąpi przed księgami grodzkimi mozyrskimi, w kancelarii grodzkiej. Gdyby powiadomił o wykupie, a nie wykupił, albo niepełną sumę, za szkody i straty ma zapłacić 3000 złp zaręki. Po zwrocie sumy Wołek powinien skwitować Abramowicza, ten z kolei potwierdzić zwrot dóbr. Gdyby powstały w dobrach jakieś szkody nie z winy małżeństwa Wołków czy ich dzierżawców, Abramowicz również winien wydać kwit. Gdyby Abramowicz wbrew kontraktowi próbował zająć dobra w całości, czy części, czynił jakieś trudności sam, albo przez podstawione osoby, czy w inny sposób kontrakt naruszył, ma zapłacić sumę taką jak zastaw, nadto wszystkie szkody i straty, na podstawie oświadczenia Wołka lub jego pełnomocnika, czy dzierżawcy, o co mogą pozywać do wybranego sądu koronnego lub litewskiego w terminie zawitym, gdzie sąd ma egzekwować postanowienia niniejszego listu, nie przyjmując żadnych tłumaczeń Abrahamowicza, dochodząc strat na wszystkich majątkach Abrahamowicza (poza Ostrokladowicami); on zaś nie będzie mógł skarżyć o to sądu. Abrahamowicz ma też zapłacić za ewentualne inwestycje Wołka czy dzierżawcy w wspomnianych dobrach.

Dokument sporządzony w Wilnie 16 IV 1637, podpisany przez Abrahamowicza i jego przyjaciół jako świadków: Samuela Hołowczyńskiego (*Ołowczyńskiego*), Hrehorego Kunickiego, Jerzego Kosakowskiego i opieczętowany czterema pieczęciami.

j. pol. i łac.

¹ Niezlokalizowano.

² Podobnie nazywające się dobra, Ostrohladowicze (Ostrohlady), znajdowały się w woj. mińskim, w pow. rzeczyckim, SGKP, VII, s. 690.

63/2219

Wilno, 20 VI 1639

k. 64v–65v.

Władysław IV udziela przywileju ur. Elżbiecie ab Hoverbeck, której zmarły małżonek ur. Fryderyk Lichtfuss otrzymał od Zygmunta III folwark Lunawy (*Lunau*)¹ wraz z młynem w starostwie grudziądzkim po zmarłej ur. Judycie Simmerowej. Ponieważ wspomniane dobra zostały spustoszone przez wojnę, a Elżbieta Hoverbeck poczyniła znaczne inwestycje, na jej prośbę i za radą niektórych doradców król pamiętając zasługi Lichtfussa podczas ekspedycji wojennej za Zygmunta III, biorąc pod uwagę wydaną konstytucję, na wspomniany folwark i młyn nadaje małżonkom Lichtfussom i ich spadkobiercom na 30 lat prawo emfiteutyczne, ponadto udziela prawa warzenia piwa na potrzeby domowe, z zastrzeżeniem praw królewskich, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego. Po upływie 30 lat dobra wrócą do dyspozycji królewskiej, z zastrzeżeniem praw dożywotnich Elżbiety Hoverbeck. Za odbudowę gospodarstwa Elżbieta otrzymuje zapis 2000 złp. na dobrach, który to winna wnieść do akt publicznych w ciągu dwóch lat, pod groźbą utraty emfiteuzy.

j. łac.

¹ Lunawy - nazwa z 1664 r., obecnie Wielkie Łunawy, 18 km (drogą) na południowy zachód od Grudziądza, *Opis królewszczyzn w województwach chełmińskim, pomorskim i malborskim w roku 1664*, wyd. Józef Paczkowski, słowem wstępnym i skorowidzami opatrzył ks. Alfons Mańkowski, Toruń 1938, s. 87.

64/2220

Wilno, 20 VI 1639

k. 65v–66.

Władysław IV udziela zgody znakomitemu Jakubowi Rokickiemu na wykup młyna zwanego Baranek w tenucie słupekiej w powiecie łukowskim¹ z rąk nie posiadających prawa (*nullo iure*

possessorum) i posiadanie tegoż młyna dożywotnio, z zastrzeżeniem praw królewskich, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego. Młyn nie zostanie odebrany spadkobiercom Rokickiego przed wypłaceniem sumy określonej w przywileju, albo taksie komisarzy. Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. lac.

¹ Wiśniew, obecnie Wiśniew, 18 km na północ od Łukowa, kilka km na południe od Siedlec; młyn Baranek znajdował się we wsi Wiśniów, *Lustracja dóbr królewskich województwa lubelskiego 1661*, wydały Henryka Oprawko i Kamila Schuster, Warszawa 1962, s. 68.

65/2221

Wilno, 20 VI 1639 (*feria tertia post festum sanctissimae ac individuae trinitatis*)

k. 66–66v.

Władysław IV udziela zgody na wpisanie do akt kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście ur. Wojciechowi Morawcowi (*Alberto Morawiec*) zeznania, że Adam Sakowicz podkomorzy oszmiański i podwojewodzi wileński z powodu współzranienia i odcięcia ręki (*manus mutilationis*) ur. Pawła Charewicza domownika (*famuli ad praesens sui*) uznał wydany wyrok 12 tygodni w więzy, który wyrok Morawiec również uznaje za satysfakcjonujący: kara ma być odbyta w Warszawie albo Wilnie w określonym czasie, w razie gdyby Sakowicz tego nie uczynił, zostanie pozwany i będzie odpowiadał przed sądem grodzkim, Trybunałem Koronnym lub Litewskim i sądem marszałka nadwornego.

j. lac.

66/2222

Wilno, 20 VI 1639 (*feria tertia post festum sanctissimae ac individuae trinitatis*)

k. 66v–67.

Władysław IV udziela zgody na wpisanie do akt kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście ur. Andrzejowi Franciszкови Rychłowskiemu, który ustanowił plenipotentem w sprawach sądowych ur. Adama Rostoga (*Rostoga*)

j. lac.

67/2223

Wilno, 24 VI 1639 (*fsabbatho post festum sacratissimi corporis Christi*)

k. 66v–67.

Władysław IV udziela zgody na wpisanie do akt kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście ur. kapitanowi Wawrzyńcowi Kosowi, synowi Stanisława Kosa podkomorzego wendeńskiego zeznania. Kos wyznacza ur. Stefana Głogowskiego rotmistrza królewskiego, Bartłomieja Rudzkiego (*Rucki*) oraz Mikołaja Mikołaja Chybica¹ plenipotentami w sprawach sądowych przed sądami koronnymi i księcia kurlandzkiego z Ottonem Butlerem, bratem rodzonym Jerzego Butlera (*Buthler*) podkomorzego wendeńskiego, w sprawie 2000 złp. obliżu i prowizji od tej sumy, zapisanej przez braci Butlerów w grodzie piotrzkowskim, które Otton Butler jako sukcesor brata winien zwrócić; nadto o ruchomości po ostatniej żonie zmarłego podkomorzego wendeńskiego Elżbiety ze Smogorzewa², matce Wawrzyńca Kosa.

j. lac.

¹ Lekcja nazwiska niepewna (*Chybie?*, *Chybic?*), zapewne Chybic h. Syrokomla, Boniecki, III, s. 131.

² Elżbieta Butler z Wąsowiczów, pierwsze małżeństwo zawarła ze Stanisławem Kosem, drugie z Jerzym Butlerem, Boniecki II, s. 264, XI, s. 332.

68/2224

Wilno, 28 VI 1639

k. 67v–68.

Władysław IV wielce uczonemu i wielkiego ducha ur. Witowi (*Viti*) Bremer, zasłużonemu ogromnie w negocjacjach brunszwickich aż do pomyślnego ich zakończenia i w komisjach do władców niemieckich, nadaje godność swego sekretarza ze wszystkimi prerogatywami i dożywotnią pensją roczną 1000 imperialów (*mille Imperialium*) z portorium gdańskiego, płatną na Zielone świętki (*pro festo pentecostes*).

j. łac.

69/2225

Wilno, 30 VI 1639

k. 68–68v.

Władysław IV mając w pamięci dwudziestoletnią wierną służbę królewskiego serwitora Hieronima Mantyki (*Mantica*) Zygmuntowi III i sobie podczas wyprawy moskiewskiej, który to podzielił swą schedę na trzy części, z pierwszej fundował kapelanię, by codziennie, albo pięciokrotnie w tygodniu odprawiano msze; drugą część dla swych braci rodzonych w Italii, trzecią Jerzemu (*Georgio*) swemu synowi naturalnemu i prawnie uznanemu (*legitimato*). Egzekutorami ostatniej woli zostali wyznaczeni Jerzy Ossoliński z Tęczyna podkanclerzy koronny i czcigodny Dominico Roncallio sekretarz królewski, sławetny Jakub Dzianotti (*Gianotto*). Król uwalnia spadek od wszelkich przeszkód z tytułu prawa kaduka i roztacza nad wykonaniem testamentu wszelką protekcją prawną.

Dokument podpisany przez Władysława IV.

j. łac.

70/2226

Wilno, 30 VI 1639

k. 68v–69.

Władysław IV za wstawiennictwem pewnych doradców kościoł św. Wawrzyńca w Toruniu (*sancti Laurentij ad Vallum*) na przedmieściu Chełmianka¹ pozbawiony opieki kapłańskiej nadaje wieczyście wraz z przynależnościami zakonowi braci mniejszych św. Franciszka reformatów (*reformatos discalceatos*), o czym informuje władze miejskie i miejscowego biskupa chełmińskiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Przedmieście Chełmińskie przemianowano na Przedmieście św. Wawrzyńca, kościół rozebrano w 1824 roku.

71/2227

Wilno, 29 VI 1639 (*feria quinta in octava
sacratissimi corporis Christi*)

k. 69–70.

Władysław IV zezwala na dokonanie wpisu do akt kancelarii mniejszej ur. Wojciechowi Kotowskiemu, synowi niegdyś Krzysztofa Kotowskiego, który już wcześniej swemu synowi Kazimierzowi Kotowskiemu pisarzowi kancelarii królewskiej, jako spadkobiercy scedował przed aktami wszystkie dobra dziedziczne ruchome i nieruchome, ale rezerwując sobie znajdujące się we wsi Kotowice w ziemi warszawskiej, powiecie błońskim położone, teraz z

rezygnuje z nich wieczyście, przyznając teraz intromisję, przelewa prawa i uwalnia od wszelkich pretensji innych osób.

j. łac.

72/2228

Wilno, 30 VI 1639

k. 70.

Władysław IV nadaje wszystkie dobra ruchome i nieruchome, sumy pieniężne gdziekolwiek się znajdujące zajęte prawem kaduka po pannie Reginie Kałuszeńskiej¹, córce Jana de Kałuszewice, zmarłej bezpotomnie, ur. Stanisławowi Świecińskiemu, o czym informuje wszystkich, ale zwłaszcza gród, magistrat i mieszczan sandomierskich.

j. łac.

¹ W Metryce „de Kałuszewice”, może chodzi o Kałuszowskich/Kałuszeńskich, Boniecki, IX, s. 176, ale wzmiankowany Jan żyjący w 1645; nie zaznaczono wprost, że chodzi o szlachtę.

73/2229

Szczytno, 18 VII 1639

k. 70v–71.

Władysław IV zezwala na dokonanie w aktach kancelarii mniejszej oblaty dokumentu Anny Gostomskiej z Obór, która z powodu choroby nie mogąc przybyć do grodu, poczyniła zapis pobożny w kwocie 80 000 złp., z których 24 000 złp. przeznacza na fundację godzinek Niepokalanego Poczęcia NMP, 24 000 złp., na kolegium płoćkie [jezuickie] 20 000, pozostałą część [32 000 złp] na Akademię Wileńską, do której dokłada dług 10 000 złp. posiadany u Stefana Gostomskiego na Żelechowie. Prosi króla i królową by chronili te zapisy przed obaleniem. Dokument wystawiony w Zdworzu 15 I 1639 podpisała i zaopatrzyła w swoją pieczęć Anna Gostomska z Obor, świadkowie: Paweł Rybski skarbnik gostyński, Mateusz Latosa kanonik kolegiaty poznańskiej prepozyt gąbiński.

j. pol. i łac.

74/2230

Szczytno (*Ortelsburg*) 19 VII 1639

k. 71–71v.

Władysław IV potwierdza na prośbę Anny Gostomskiej z Obór, która z powodu choroby nie mogąc przybyć do grodu, poczyniła zapis pobożny w kwocie 80 000 złp. posiadanych na dobrach Sanniki¹, podpisała i zaopatrzyła w swoją pieczęć, i podpisy świadków: ur. Pawła Rybskiego skarbnika gostyńskiego, Mateusza Latosa kanonika kolegiaty poznańskiej prepozyta gąbińskiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. pol. i łac.

¹ Dyspozycja co do rozdziału tych pieniędzy, jak w dok. nr 73.

75/2231

Szczytno 19 VII 1639 (*feria quarta ante festum sanctae Mariae Magdaleneae*)

k. 71v–72.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w aktach kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście podkanclerzemu Jerzemu Ossolińskiemu, który zeznał ustanowienie swym plenipotentem Jana Baranowskiego pisarza grodzkiego bydgoskiego, do sprawy odzyskania i odebrania 24 ton saletry (*salisnitri*) aresztowanej w Toruniu, oraz uznania królewskiego

przywileju na objęcie kaduka [na saletrę] wywożoną z Królestwa przez Żydów lubelskich, przy czym Baranowski ma prawo ustanawiać w razie potrzeby swych zastępców z pełną mocą.
j. lac.

76/2232

Szczytno (*Ortelsburg*) 18 VII 1639 (*feria tertia ante festum sanctae Mariae Magdalенаe*)

k. 72–72v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w aktach kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście Jakubowi Maksymilianowi Fredrze podkomorzemu przemyskiemu regentowi kancelarii, który zeznał ustanowienie swymi plenipotentami Daniela Iżyckiego sędziego ziemskiego lubelskiego i ur. ...¹ we wszelkich sprawach sądowych.

j. lac.

¹ Pozostawiono puste miejsce na wpisanie nazwiska i imienia.

77/2233

Warszawa, 2 VIII 1639 (*feria secunda ante festum Beatissimae Mariae Virginis ad nives*)

k. 72v–73v.

Władysław IV zezwolił na dokonanie obdukcji ran Światosława Jahodyńskiego podstolego bełskiego przez sekretarza królewskiego i pisarza kancelarii Macieja Cieleckiego i wpisanie jej do akt kancelarii mniejszej. Na przodzie głowy znajdowała się po prawej stronie głęboka, cięta aż do kości rana krwawa, nadto kolejnych 9 poważnych ran, w tym na szczycie głowy zadana *obuchem czekanowym*, nie licząc drobniejszych obrażeń. Poraniony zeznał, że zadano mu je na dworze w dobrach Falęcín (*Falencin*) u jego brata rodzzonego Andrzeja Jahodyńskiego miecznika bełskiego i sekretarza królewskiego nocą w dzień św. Marii Magdaleny (22 VII 1639), kiedy napadli go urodzeni Krzysztof Falęcki (*Falencki*), Franciszek Zbroski, Jan Milanowski, ... Palczewski¹, Osiembrowski (*Osiemborowski*) i inni, których wskaże w protestacji przeciw miecznikowi bełskiemu, o napaść, zranienie, złupienie pieniędzy, ubrań i innych rzeczy.

j. lac.

¹ W metryce pozostawiono miejsce na wpisanie imienia.

78/2234

Warszawa, 9 VIII 1639 (*feria tertia in vigilia festi Sancti Laurentii martyris*)

k. 73v–74.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w aktach kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście Jakubowi Maksymilianowi Fredrze podkomorzemu przemyskiemu regentowi kancelarii, który zeznał ustanowienie swymi plenipotentami urodzonych Mikołaja Łaskawskiego komornika granicznego (*granicialem*), Jana Bzickiego komornika sądowego (*judiciallem*) ziemskich przemyskich, Aleksandra Sokoła, Andrzeja Podolskiego, Jakuba Krasowskiego we wszelkich sprawach sądowych przed sądami koronnymi na okres trzech lat od daty tego dokumentu. Maja oni prawo, w razie konieczności ustanawiania zastępców i odwoływania ich.

j. lac.

79/2235

Warszawa, 9 VIII 1639

k. 74.

Władysław IV zezwolił na dokonanie wpisu w aktach kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście Jakubowi Maksymilianowi Fredrze podkomorzemu przemyskiemu regentowi kancelarii, który zeznał ustanowienie swymi plenipotentem ur. Aleksandra Rożyńskiego (*Rozynski*¹) we wszelkich sprawach sądowych przed sądami koronnymi na okres trzech lat od daty tego dokumentu. Maja oni prawo, w razie konieczności ustanawiania zastępców, odwoływania ich.

j. lac.

¹ Nazwisko to poprawiano (literę „n”).

80/2236

Warszawa, 27 VIII 1639

k. 74–75.

Władysław IV ur. Bernardowi Gujskiemu, wybitnemu, zasłużonemu królowi i Rzeczypospolitej, także podczas ekspedycji wojennych, nadaje saletrę (*salnitri*) wziętą przez niewiernych Żydów i inne osoby omijające potajemnie drogi wyznaczone konstytucjami, przez co i z innych powodów prawnych zostały aresztowane w Grudziądzu i innych miejscach oraz zasekwestrowane na skarb. Nadanie nie dotyczy 90 beczek, którą uniwersałami wydanymi w Wilnie król zezwolił wywieźć Mikołajowi Sandterowi mieszczaninowi gdańskiemu i faktorowi królewskiemu oraz jego współnikom.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

81/2237

Warszawa, 30 VIII 1639 (*feria tertia post festum sancti Bartholomaei*)

k. 75–75v.

Władysław IV zezwolił ur. Bernardowi Gujskiemu podwojewodzie radomskiemu, na wpis do akt kancelarii mniejszej, w którym ustanowił swymi plenipotentami Krzysztofa Bębnowskiego (*Bebnowski*) burgrabiego bydgoskiego Rycharda Lewiesz (*Lewesz*) fiskała pruskiego (*fiscalem Prussiae*) w sprawach sądowych, zwłaszcza odzyskiwania saletry (*salnitri*) nadanej mu przez króla.

j. lac.

[wieksza część strony 75v oraz 76–77 pozostawiono puste, nie kasując ich; tekst zaczyna się od karty 78]

82/2238

Warszawa, 27 XI 1639

k. 78.

Władysław IV nadaje dobra ruchome, nieruchome i pieniądze po śmierci niejakiego (?) Ursuli (*Ursulae*) obywatela miasta Gdańska mieszkającego na ulicy Junkergasse (*Junckergas*) ur. Mikołajowi a Sarden towarzyszowi konnej straży przybocznej króla (*equestris custodiae corporis nostri comilitioni*), zawiadamiając o tym magistrat Gdańska.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. lac.

83/2239

Tykocin, 15 I 1639

k. 78–78v.

Władysław IV zasłużonemu sobie i Rzeczypospolitej Zygmuntowi Fredrze¹ nadaje urząd stolnika sanockiego po śmierci Jana Krasickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. łac.

¹Zob. U III/1, nr 2586.

84/2240

Wilno, 4 II 1639

k. 78v–79v.

Władysław IV udziela *ius communicativum* zasłużonemu, także wojskowo Krzysztofowi Potockiemu i jego żonie Helenie Wołowiczowej (*Wołowiczowna*), małżonce najpierw Jana Hołowczyńskiego cześnika litewskiego, na dożywotnie posiadanie wsi Nowosiółki, Sołpa, Krzywowola (*Krzywa Wola*), Sajczyce (*Szayszyce*), Czuczycze z folwarkiem w województwie ruski, w ziemi chełmskiej, z zastrzeżeniem praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. łac.

85/2241

Wilno¹, 5 II 1639

k. 79v–80v.

Władysław IV dla obrony Rusi i Podola przed inkursjami tatarskimi chętnie przychyła się do prośby Jana Potockiego podkomorzego halickiego, by wieś Torhowica² w powiecie kołomyjskim w województwie podolskim, dziedziczna tegoż Potockiego na szlaku najazdów tatarskich leżąca została lokowana jako ufortyfikowane miasteczko (*oppidum*) o takiej samej nazwie otrzymała dla lepszej organizacji prawo magdeburskie z wójtem i radą oraz prawem sądenia, kongregacją (*contubernia*) kupców, bractwami rzemieślników (*confraternitates opificum*) i innymi na wzór innych miast Królestwa. Dla łatwiejszego utrzymania mieszkańców nadaje miastu dwa jarmarki, pierwszy na proroka Jeremiasza w maju³, drugi na świętego Szymona Słupnika we wrześniu⁴ według kalendarza greckiego. Targi cotygodniowe w poniedziałki i piątki.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. łac.

¹W nazwie miasta (*Vilna*) poprawiano literę „V”.

²Torhowica, Targowica, wieś sz. 17 km w linii prostej (34 km drogą) na południowy zachód od Tłumacza, 29 km na północ od Kołomyi, SGKP XII, s. 172.

³Zapewne chodzi o obchodzone 1 maja święto proroka Jeremiasza, wg kalendarza juliańskiego 11 maja.

⁴Szymona Słupnika obchodzono wówczas 1/11 IX w kalendarzu gregoriańskim.

86/2242

Tykocin, 15 I 1639

k. 80v–81.

Władysław IV stwierdza, że ur. Felicjanna Dulcka, córka Piotra Dulckiego starosty rajgrodzkiego i augustowskiego, żona Krzysztofa Brzozowskiego sędziego ziemskiego bielskiego sekretarza królewskiego, który przez wiele lat służył ciotce królewskiej Annie [Wazównie], i otrzymał dożywotnio tenutę narewską w województwie podlaskim, w ziemi bielskiej oraz osobne dobra zwane Ruda albo Rudnik w tencucie kleszczelskiej także w ziemi bielskiej, otrzymuje teraz dożywocie na tenutę narewską i wójtostwo w miasteczku Narew,

folwarki Wieżanka i Dorohatynka, wsie Kamień, Wólka, Doratynka (*Dorohatynka*), Kaczały (*Kuczaly*)¹, wspomniane dobra Rudnik z wszystkimi przynależnościami i dochodami, z których małżonkowie mają płacić dupłą kwarty do skarbu rawskiego, przestrzegając praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j. łac.

¹Narew, obecnie wieś w woj. podlaskim, 29 km (drogą) na północny wschód od Bielska; od m. Narew: Kamień – 11 km na południe, Doratynka – 6 km na południowy zachód, Kaczały Wieżanka Wólka – 14 km na południe. Kleszczele – miasto 26 km (drogą) na południowy wschód od Bielska.

87/2243

Wilno, 28 I 1639

k. 81–81v.

Władysław IV wyraża zgodę ur. małżonkom Janowi i Zofii Korneckim, by młyn we wsi Chwalibogowice w starostwie wiślickim, a właściwie trzecią miarę z niego, wykupili z rąk sukcesorów Jana młynarza i Michała młynarza (*molendinatoris*), jako nie posiadających podstaw prawnych do posiadania. Po dokonaniu wykupu, będą posiadali młyn dożywotnio, przestrzegając praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego, a ich spadkobiercom nie zostanie odebrany, zanim nie zostanie wypłacona suma opisana w przywileju, albo taksie komisarskiej.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j. łac.

88/2244

Wilno, 12 II 1639 (*sabbatho post festum sanctae Apoloniae virginis et martyris*)

k. 81v–82.

Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii mniejszej zeznania przybyłemu osobiście ur. Jerzemu Kazimierzowi Łockickiemu swemu ostiariuszowi (*ostiarius noster*), że otrzymawszy od króla kaduk po zmarłym mieszczaninie warszawskim Szymonie Tarnawczyku, że wieczyście ceduje swoje prawo na sławetnego Jakuba Kruczkowskiego serwitora siostry królewskiej Anny Katarzyny [Konstancji].

j. łac.

89/2245

Wilno, 10 II 1639

k. 82–82v.

Władysław IV ur. Mikołajowi Głogowskiemu zasłużonemu w różnych ekspedycjach, a zwłaszcza ostatniej wojnie moskiewskiej żołnierzowi pod chorągwią kasztelana kijowskiego¹, nadaje dobra, a właściwie pustosz Pakoszyn po bojarze Aleksieju Żukowiczu (*Olekszeju Żukiwiczu*) w ujeździe nowogrodzkim [województwa czernihowskiego], Łapin po bojarzynie Psarewiczu (*Psarewicu*), Bajkowskie (*Baykow*) po bojarzynie Wołku, Masyn po Iwanie Puszkarew (*Puszkarewicu*)². Głogowski, jego małżonka i potomstwo płci męskiej będą posiadali te dobra prawem wieczystym lennym, korzystając ze wszystkich dochodów, z wyjątkiem salet, które wymagają osobnego królewskiego zezwolenia, mogąc dysponować nimi za zgodą króla i przestrzegając prawa o obronie zamków.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j. pol.

¹ Kasztelanem kijowskim podczas ostatniej wojny moskiewskiej był Roman Hojski; może jednak chodzić o Aleksandra Piaseczyńskiego, aktualnego kasztelana kijowskiego, podczas wojny kasztelana kamienieckiego, U III/4 nr 95-96.

² Zob. Petro Kułakowskyj, *Czernihowo–Siwerszczyna y składi Reczi Pospolitoii 1618–1648*, Kyiv 2006, s. 412. Por. dok. 33.

90/2246

Wilno, 12 II 1639

k. 82v–83.

Władysław IV nadaje pochodzącemu z znakomitej rodziny, zasłużonemu Franciszkowi Feliksowi Lipskiemu a Lipie kasztelanowi sochaczewskiemu urząd kasztelana rawskiego, po śmierci Walentego Plichty.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j. lac.

91/2247

Wilno, 13 II 1639

k. 83–84.

Władysław IV swemu dworzaninowi Kasprowi [Zygmuntowi] Lipskiemu, chorążemu sochaczewskiemu, wielce zasłużonemu w różnych sprawach posłowi i posłowi ziemskiemu, zwłaszcza jednak jako żołnierz przeciwko Turkom, Tatarom, Wołochom, w wojnie pruskiej, nadaje urząd kasztelana sochaczewskiego po awansie Franciszka Lipskiego na kasztelanię rawską.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j. lac.

92/2248

Wilno, 14 II 1639

k. 84–84v.

Władysław IV nadaje swemu dworzaninowi Janowi Lipskiemu, zasłużonemu dla króla i Rzeczypospolitej, sławnemu jako żołnierz, urząd chorążego sochaczewskiego, po awansie jego stryja, dworzanina królewskiego Kaspra Lipskiego na kasztelanię sochaczewską.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.
j. lac.

93/2249

Wilno, 10 II 1639

k. 84v–85.

Władysław IV biorąc pod uwagę zasługi ur. Jana Aderkasa swego dworzanina pokojowego nadaje mu dobra Mojza (*Mojysa*) Grabin i Mursa Moisecha w powiecie rzeżyckim¹ po śmierci ur. Gołembiewskiego, wraz ze wszystkimi przynależnościami i dochodami, prawem lennym, które będą po nim dziedziczyć potomkowie w linii męskiej, z obowiązkiem wypełniania takich powinności wobec króla i Rzeczypospolitej, jak reszta szlachty tamtejszej. Chłopi z tych dóbr winni corocznie dostarczać do parafii katolickiej odprawiającej msze miarę (*mensuram*) pszenicy i miarę jęczmienia; lennicy winni przestrzegać praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument opieczętowany pieczęciami koronną i litewską oraz podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. lac.

¹ W Inflantach.

94/2250

Wilno, 23 II 1639

k. 85–85v.

Władysław IV biorąc pod uwagę zasługi ur. Piotra Dymnickiego, żołnierza, w różnych ekspedycjach za Zygmunta III pod chorągwią Stanisława Żółkiewskiego hetmana wielkiego koronnego, wyraża zgodę, by Dymnicki i jego małżonka ur. Małgorzata Górską swe prawa dożywotnie do dóbr Uroczyszcze (*Uroczysce*) i Sienowka¹ w starostwie latyczowskim przelali na syna, ur. Krzysztofa Dymnickiego, ten zaś na swego brata rodzonego Mikołaja Dymnickiego, zasłużonego w ekspedycji wojennej przeciwko Kozakom rebeliantom w chorągwi ur. Mieleckiego. Po śmierci tegoż Mikołaja Dymnickiego dobra wróciły do dyspozycji króla, który uwzględniając zasługi, nadaje powtórnie wspomniane dobra małżonkom Piotrowi Dymnickiemu i Małgorzacie Górskiej, którzy winni przestrzegać praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

¹W innym miejscu dokumentu „Uroczyszcze Sieniówka”; Stanisław Dymnicki posiadał w 1615 Sieniówkę, zaś w 1629 Sieniówkę albo Szeniakówkę - Mikołaj i Krzysztof Dymniccy, przy czym w pierwszym przypadku miało należeć do starostwa chmielnickiego, w drugim do ulanowskiego, *Lustracje Królewskiej ziem Ruskich, Wołynia, Podola i Ukrainy*, wydał Aleksander Jabłonowski, Warszawa 1877, s. 57, 189; Boniecki, V, s. 142.

95/2251

Wilno, 20 II 1639

k. 85v–86.

Władysław IV mając w pamięci zasługi ur. Jana Jerzego a Groben¹ swego dworzanina pokojowego (*intimi cubiculi nostri familiaris*) jeszcze przy Zygmuncie III, zezwala ur. małżonkom Walerianowi Bystroniowi (*Bystron*) i Krystynie Elżanowskiej (*Elżanowska*) na scedowanie swego prawa dożywotniego do wsi Łopatki w województwie chełmińskim na wspomnianego wyżej urodzonego Grobena. Jeśli wieś jest obciążona starą sumą, zostanie ona umniejszona o część zgodną z prawem, jeśli nie, Groben winien płacić dupłą kwarty i przestrzegać praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV.

j. łac.

¹Także: Greben, Gröben, i chyba najczęściej stosowana w polskiej literaturze – Groeben, h. własnego, Dachnowski, *Herbarz*, s. 291.

96/2252

Wilno, 23 II 1639 (*feria quarta in vigilia sancti Matthiae apostoli*)

k. 86–86v.

Władysław IV zgodził się na wpisanie do akt kancelarii mniejszej zeznania przez przybyłego osobiście kanclerza litewskiego Albrychta Stanisława Radziwiłła, który ustanowił swym plenipotentem ur. Jana Cieszkowskiego w sprawach sądowych.

j. łac.

97/2253

Wilno, 26 II 1639 (*sabbatho post festum sancti Matthiae apostoli*)

k. 86v–87.

Władysław IV zgodził się na wpisanie do akt kancelarii mniejszej wpisu przez przybyłego osobiście ur. Jerzego Grabowskiego, który ustanowił swym plenipotentem ur. Piotra Domaniewskiego w sprawach sądowych, z prawem ustanawiania przezeń plenipotentów.
j. łac.

98/2254

Wilno, 10 II 1639

k. 87.

Władysław IV nadaje urząd wojskiego włodzimierskiego Piotrowi Mirowickiemu zasłużonemu przez kilka lat przy skarbie koronnym, po śmierci Andrzeja Czołchańskiego (*Czołchańskiego*)¹. Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. pol.

¹ Wg U III/5 nr 565, nominacja nie została zrealizowana, ponieważ urząd wojskiego (większego) włodzimierskiego 11 XII 1638 otrzymał Filon Jełowicki.

99/2255

Wilno, 18 II 1639

k. 87v.

Władysław IV wyraził zgodę, aby ur. Anna Zawiszanka wdowa po Stefanie Spławskim posiadająca prawa dożywotnie do folwarku Demeszkowce przy wsi Ostrów (*Ostrow*) w starostwie halickim scedowała tenże synowi Aleksandrowi Spławskiemu. Po dokonaniu tej cesji przed aktami, Spławski będzie posiadał folwark dożywotnio, i jeśli folwark jest obciążony starą sumą, zostanie ona zmniejszona zgodnie z prawem; jeśli nie jest obciążona, z folwarku będzie płacona dupla kwarty do skarbu, przy czym Spławski ma przestrzegać praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. łac.

100/2256

Wilno, 23 II 1639

k. 88.

Władysław IV nadaje kaduk po niejakiem Sołgienia (*post quemdam Solgienia*) obejmujący dobra ruchome i nieruchome, sumy pieniężne gdziekolwiek się znajdujące, ur. Prokopowi Kubakowskiemu żołnierzowi oraz jego sukcesorom.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. łac.

101/2257

Wilno, 23 II 1639

k. 88–88v.

Władysław IV zgadza się, by Maciej Walewski żołnierz, scedował swe prawa do gruntu dworskiego (*aream curialem*) w mieście Starym Latyczowie oraz czterech łąnów leżących w starostwie latyczowskim na rzecz ur. Krzysztofa Rusińskiego (*Rusinski*) weterana i jego żony Doroty Borowieckiej. Po dokonaniu cesji przed aktami małżonkowie będą posiadać dobra dożywotnio, przestrzegając praw króla, Rzeczypospolitej i Kościoła katolickiego.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego podstolego sandomierskiego.

j. lac.

102/2258

Wilno, 26 II 1639 (*sabbatho post
festum sancti Matthiae apostoli*)

k. 88v–89.

Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii mniejszej przybyłemu osobiście ur. Janowi a Karmel Berk kapitanowi królewskiej gwardii pieszej, roboracji oprawy żony tegoż Berka, ur. Marii Rossie (*Rosina*) Urszembekien (*e Gynecao*), za wstawiennictwem królowej przez Wojciecha Mikołaja Gniewosza spisane w Wilnie 22 II 1639. Dokument podpisali Berk oraz przyjaciele jako świadkowie: Mikołaj Wojciech Gniewosz z Oleksowa sekretarz koronny i administrator opactwa korzywnickiego, Jakub Maksymilian Fredro podkomorzy przemyski i regent kancelarii, Samuel Osiński podczaszcy oszmiański i major królewskiej gwardii pieszej, Fromhold a Ludingshausen Wolff kapitan królewskiej gwardii pieszej. Berk dotrzymanie kontraktu gwarantuje pod wadium 60 000 złp. W razie niedotrzymania kontraktu, czy to na instancję wspomnianego Gniewosza z mandatu królowej, czy któregoś z świadków zostanie pozwany lub jego sukcesorzy w terminie zawitym przed któryś z sądów grodzkich, ziemskich, trybunalskich Korony, a także sąd asesorski i marszałka nadwornego.

j. lac.

103/2259

Wilno, 28 II 1639

k. 89–89v.

Władysław IV nadaje prawem kaduka po Christianie (*Chrystianie*) Ilow (*Ilau*), niegdyś cesarskim marszałku polnym¹ dobra i sumy pieniężne ur. Janowi Jerzemu a Groben swemu dworzaninowi pokojowemu (*intimi cubiculi nostri familiaris*) i jego sukcesorom.

Dokument podpisany przez Władysława IV.

j. lac.

¹Ur. 1585, zm. 25 II 1634, feldmarszałek od 1633, Hermann Hellwich, *Ilow, Christian Freiherr von*, (w:) „Allgemeine Deutsche Biographie”, Band 14, Leipzig 1881, s. 27-33.

104/2260

Wilno, 28 II 1639

k. 89v–90.

Władysław IV nadaje pochodzącemu z zasłużonego rodu, wybitnemu Michałowi Stanisławskiemu, który służył własnym kosztem w ekspedycjach przeciwko Turkom, Tatarom, Moskalom i w Prusach zdobywając sławę, kasztelanę kamieniecką w województwie podolskim, powiecie kamienieckim, wakującą po śmierci Mikołaja Herburta¹.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę regenta kancelarii.

j. lac.

¹Zob. U III/3, nr 215.

105/2261

Wilno, 18 II 1639¹

k. 90–96v.

Władysław IV nadaje lenno Kurlandii i Semigalii Jakubowi Kettlerowi² przypominając, jak niegdyś dziad Jakuba Gotard Kettler mistrz Zakonu Niemieckiego wraz z całymi Inflantami, szlachtą, miastami, stanami i zakonami wszystkimi poddał się Zygmuntowi Augustowi władcy Polski i Litwy się na wieczne czasy, przyciśnięty długą i okrutną wojną z księciem moskiewskim, gdy cesarz i Rzesza nie dostarczyły pomocy, i mógł ją otrzymać tylko od

Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Gotard Kettler i jego potomkowie stali się wieczystymi wasalami z tytułem księcia, złożył hołd lenny królowi Stefanowi Batoremu 4 VIII 1579 r. w obozie nad Dźwiną blisko Dżisny (*Drisna*), zaś w Wilnie 18 XI 1581 Batory wydał dyplom na wzór Zygmunta Augusta. Po śmierci Gotarda król Zygmunt III potwierdził prawa i przekazał lenno synom tegoż księcia Fryderykowi i Wilhelmowi, którzy wspólnie mieli rządzić księstwem, bez podziału tego kraju. Fryderykowi król Władysław IV udzielił inwestytury w Wilnie 20 VII [1633], przy czym obecny przy ceremonii książę Jakub bratanek księcia Fryderyka, jako prawny spadkobierca został przez króla dopuszczony do dotknięcia chorągwi. Król, ponieważ książę Fryderyk jest podeszły w latach, ma wolę i zamiar scedowania rządów na bratanka, w takiej sytuacji, proszony uniżenie od [księcia Fryderyka] i przez ablegatów szlachty kurlandzkiej, za radą senatu koronnego i litewskiego na blisko przeszłym sejmie, po dojrzałym namyśle, mając na względzie pakta lenne i udzielane responsy, postanowił wydać dyplom. Król uznaje księcia Jakuba i jego męskich potomków za prawnych sukcesorów i dziedziców Księstwa Kurlandzkiego; gdyby jednak pod cesji urodził się księciu Fryderykowi potomek męski, cesja i inwestytura zostanie cofnięta. Król dodaje zastrzeżenie, że książę Jakub czy to po śmierci, czy to cesji księcia Fryderyka nie wejdzie w posiadanie Księstwa i nie zacznie wykonywać jurysdykcji, zanim przez wysłanych przez króla komisarzy nie zostanie przeprowadzona zgodnie z prawem intromisja.

Władza księcia zostaje nadana zgodnie z aktami inwestytury Zygmunta Augusta, Stefana Batorego, Zygmunta III na wzór księcia pruskiego, w granicach Kurlandii i Semigalii, od morza poczynając, w górę rzeki (*Hilga*)³ i granic ustalonych przez Radziwiłła⁴ pomiędzy Żmudzią, Litwą i Rusią z jednej, a Inflantami (*Livonia*), z drugiej w stronę powiatu połockiego do rzeki Dźwiny (*ad Dunam fluvium*), w dół Dźwiną aż do morza oraz dwory, dobra szlachty z tej strony Dźwiny naprzeciw Dyneburga. W stronę Litwy zamek Zelbork (*Selburg*) z powiatem w kierunku zamku Ascherad (*Aschorad*), Bowsk (*Bausko*), Neugut, i te należące do zamku Kirchholm, dalej zamki i miasta Mitawa (*Mitaw*), Tuckum, Neuemburg, Doblen, Candau, Alschwangen, Schründen, Frauenburg, Zabell i inne, zastawione niegdyś Zygmuntovi Augustowi za 80 000 florenów Hazenpot (*Assempot*), Durben, Windawa (*Windaw*), nadto zamek Grobin za 15 000 florenów zastawiony niegdyś Albrechtowi margrabiemu brandenburskiemu, księciu pruskiemu, które to zastawy poprzedni królowie i Władysław IV darowali i uchylili. Król potwierdza wszelkie prawa księcia i panowanie. Odnośnie problemów granicznych obiecuje zadbać, by przestrzegano ustaleń zawartych w pakcie pozwolskim i wileńskim, zapewnia, że książę będzie cieszył się pożytkami, w tym rybołówstwem na granicznej Dźwinie. Książę sądzić ma wedle przywilejów udzielonych przez poprzedników, zwyczajów i obyczajów, jednak w sprawach poważniejszych, szlachcie będzie wolno odwołać od sądu księcia do sejmiku prowincji (*conventum provinciale terrarum livoniae*).

Odnośnie biskupstwa kurońskiego i zamku Sonenburg, dworu Leal, Madzel, decyzji podjętych przez poprzedników, zwłaszcza sporu króla Stefana z królem Danii, który stan rzeczy król potwierdza i pozostawia.

Książę ma prawo sprzedać lub zastawić swe dobra, jak dopuszczali to poprzednicy królewscy, i pozwala na to Władysław IV i jego następcy na tronie, jednaki książę winien o takim zamiarze poinformować w pierwszym rzędzie króla, który ma prawo pierwokupu i musi wyrazić zgodę na zastaw, który to jednak zastaw nie może dać sposobności do podziału (*dismembrationis*) księstwa. Król potwierdza przywileje poprzedników, że gdyby kiedyś Estonia z miastem Rewal weszło Królestwa Polskiego, dobra dziedziczne [księcia] i jego sukcesorów czy to w dobrach, czy pieniądzu zostaną przyznane, a koszty tej rewindykacji poniesione przez króla.

Nadto dziad królewski Zygmunta August widząc po sześcioletniej wojnie, że wyczerpanie sił księcia i szlachty kurońskiej zwolnił ich od ciężarów wojny, jednak w innych czasach mieli być zobowiązani do pomocy militarnej, jak książęta w Prusach. Władysław IV zobowiązuje księcia i jego sukcesorów do służby podczas wyprawy wojennej (*tempore expeditionis bellicae*) w sile

chorągwi jazdy i jezdnej służby szlachty w granicach księstwa. W razie uchwalenia przez sejm podatku na potrzeby wojenne książę Jakub i jego sukcesorzy wpłacą do skarbu Rzeczypospolitej [sic] kwotę 10 000 złp., otrzymując kwit podskarbiński. Jeśli ze szlachtą i wystawioną jazdą lenną książę będzie musiał pozostać w księstwie, od wpłaty 10 000 złp. do skarbu będzie zwolniony, chyba, żeby się do tego osobno na piśmie zobowiąże.

Na koniec król obiecuje, że tak jak kiedyś jego przodkowie na tronie wzięli kraj gnębiony przez księcia moskiewskiego w opiekę i obronę, tak i on obiecuje bronić księstwa przed wrogiem. Król obiecuje nie podnosić i sądzić sporów ani ich wynajdywać i wnosić, jeśli jednak takie skargi do króla wpłyną, będzie postępował jak w przypadku Prus i księcia Albrechta. Król jest bezpośrednim panem zwierzchnim, a książę kurlandzki wasalem winnym mu wierność, cześć, służbę i poparcie.

Po złożeniu przysięgi królowi, Królestwu i Wielkiemu Księstwu, król nawzajem uzna go za prawego dziedzica w lennie.

Świadcami aktu byli: Wojna Abraham biskup wileński, Gembicki Piotr biskup przemyski kanclerz wielki koronny, Tyszkiewicz Jerzy biskup żmudzki, Radziwiłł Krzysztof [II] książę na Birżach i Dubinkach świętego Cesarstwa Rzymskiego, wojewoda wileński i hetman wielki litewski, starosta mohylewski, Tyszkiewicz Janusz Skumin wojewoda trocki, Kiszka Krzysztof wojewoda mściśławski, Gosiewski Aleksander Korwin wojewoda smoleński, Masalski Aleksander wojewoda miński i starosta kowieński, Tyzenhauz (*a Tisenhaus*) Gotard wojewoda i starosta dorpacki, Lacki Jan Alfons kasztelan żmudzki, [Drucki] Sokoliński Krzysztof kasztelan połocki i starosta jezierzyski (*jezerzyscense*), Rajecki Gedeon kasztelan miński, Korff Mikołaj kasztelan wendeński, Rudomina Dusiacki (*Dusiatski*) kasztelan dorpacki i starosta uświacki; Radziwiłł Aleksander Ludwik książę na Ołyce i Nieświeżu świętego Cesarstwa Rzymskiego, marszałek wielki litewski, starosta słonimski, Radziwiłł Albrycht Stanisław książę na Ołyce i Nieświeżu świętego Cesarstwa Rzymskiego, kanclerz wielki litewski, starosta piński, gniewski, tucholski, Borysowski, Ossoliński Jerzy książę na Ossolinie, hrabia na Tęczynie świętego Cesarstwa Rzymskiego, podkanclerzy koronny i starosta bydgoski, lubaczowski, adselski, rycki, Pac Stefan podkanclerzy litewski i starosta preński i birsztąński (*berstanense*), Tryzna Mikołaj podskarbi wielki litewski starosta błudzeński⁵, Gniewosz Wojciech Mikołaj z Oleksowa sekretarz wielki koronny opat koprzywnicki, Doruchowski Jakub Wierzbęta referendarz [duchowny] koronny i archidiakon warszawski, scholastyk łączycycki, Tryzna Marcjan referendarz i pisarz litewski, prepozyt trocki i gieranojski, Gosiewski Krzysztof Korwin referendarz i pisarz litewski, starosta olicki, Radziwiłł Janusz książę na Birżach i Dubinkach świętego Cesarstwa Rzymskiego, podkomorzy litewski⁶, Radziwiłł Zygmunt Karol książę na Ołyce i Nieświeżu świętego Cesarstwa Rzymskiego, podczaszy litewski, kawaler maltański i komandor poznański⁷, Tryzna Gedeon Michał krajczy litewski i starosta brzeski [litewski], Gembicki Krzysztof stolnik koronny i starosta gnieźnieński, Tyszkiewicz Kazimierz stolnik litewski starosta czeczerski, Zadorski Stanisław cześnik koronny i starosta gostyński, Gniewosz [Andrzej]⁸ z Wnurowa łowczy koronny, Chalecki Krzysztof miecznik litewski, Gembicki Jan regent kancelarii większej koronnej, Jakub Maksymilian Fredro regent kancelarii mniejszej koronnej i podkomorzy przemyski, Ogiński Aleksander chorąży nadworny litewski i starosta rohaczewski, Trzebiński Aleksander dziekan sandomierski, Łode Krzysztof podkomorzy dorpacki i starosta golubski, Gniewosz Mikołaj z Oleksowa chorąży lubelski, Skarszewski Stanisław podstoli sandomierski, Krzysztof Steczkiewicz podkomorzy brasławski, Tyszkiewicz Krzysztof wojewodzie brzeski, Naruszewicz Władysław starosta łaciński⁹, [Paweł]¹⁰ Piasecki opat mogiński [*Clara Tumba*], Komorowski Henryk, Doenhoff Kasper starosta ermeski (*Hermense*), Manowski Jan, Bujalski Andrzej, Biegański Piotr, Dunin Hieronim sekretarz królewski, Ryłski Samuel starosta rabsztyński, Poniatowski Kasper leśniczy¹¹, Zyzemski Aleksander leśniczy przeclawski i

merecki¹², Maydell Jan Teodor leśniczy rudnicki królewski dworzanin pokojowy oraz licznych dworzan, sekretarzy królewskich,

Dokument opatrzony pieczęcią koronną i litewską, podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego regenta kancelarii.

j. lac.

¹ Data 18 II 1639 wewnątrz dokumentu, natomiast nagłówek „*Feudum Ducis Curlandiae Jacobi Vilnae die 16 Februarj celebratum anno 1639*”.

² Dokument ten z kilku innych wpisów w Metryce Koronnej i Litewskiej opublikował M.A. Dogiel, *Codex Diplomaticus Regni Poloniae et Magnus Ducatus Lituaniae*, T. V, Wilno 1759, s. 403–409

³ Hilga –

⁴ Mikołaj Radziwiłł „Rudy”.

⁵ Nadto: „*ozense, przelomense capitanei*”.

⁶ Nadto „*camenecen. capitaneo*”.

⁷ „*Ordinis Sancti Joannis Hierosolimitani Melitensum Equite, comendatore posnaniense*”.

⁸ W Metryce puste miejsce na wpisanie imienia.

⁹ W Metryce „Łodziense”.

¹⁰ W metryce pozostawiono puste miejsce na imię.

¹¹ W Metryce „*silvarum Coniaucensiu. praefecto*”.

¹² W Metryce „*silvarum Oranensiu., Przesluensiu., Mercensiu. praefecto*”.

106/2262

Warszawa, 24 IV 1638

k. 96v–97v.

Władysław IV udziela odpowiedzi posłom szlachty kurlandzkiej na sejm walny¹, Georgowi Firx (*Firxio*) dowódcy regimentu gwardii królewskiej² i Georgowi Vischer³ de Vireden (*Viceden*) sekretarzowi swemu i pisarzowi ziemskiemu piltyńskiemu. Król łaskawie przyjmuje posłania od szlachty przekazane tak na piśmie, jak ustnie. Król stwierdza, że odnośnie rokowań o sukcesję [Księstwa Kurlandii i Semigalii] przez księcia Jakuba [Kettlera], bratanka księcia [Fryderyka Kettlera] z królem i ze szlachtą [kurlandzką], w mocy są potwierdzenia na sejmie koronacyjnym w Krakowie pierwsze pakta co do poddania się [królowi], inwestytury, *Formulam Regiminis*, przywileje i responsy królewskie. Ze względu na wiek i stan zdrowia księcia [Fryderyka] król zezwala scedować rząd i najwyższą władzę (*gubernationem et regimen*) na księcia Jakuba, spadkobiercę. Jednakże realne posiadanie tegoż Księstwa książę Jakub obejmie i przejmie wykonywanie jurysdykcji po złożeniu hołdu królowi i Rzeczypospolitej wyznaczonym miejscu i czasie. Do celników Wielkiego Księstwa Litewskiego król wyda surowe mandaty, by nie krzywdzili mieszkańców i poddanych z Kurlandii. Pozwolone dawnymi konstytucjami rozgraniczenie dóbr Dynaburga z Litwą z powodu licznych przeszkód nie nastąpiło dotąd, dlatego z obu stron kancelarie winny jak najszybciej wyznaczyć komisarzy, co obiecuje ze strony Rzeczypospolitej. Sądy wiosenne i jesienne król wyznaczy zgodnie z *Formula Regiminis*.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego i regenta kancelarii.

j. lac.

¹ Dokument ten z niewiadomego rękopisu w Archiwum Koronnym opublikował M.A. Dogiel, *Codex Diplomaticus Regni Poloniae et Magnus Ducatus Lituaniae*, T. V, Wilno 1759, s. 402.

² Określono go jako „*Excubiarum Praefecto Regiminis S.R. Mttis*”, por. przypis do dok. 108.

³ Pisał się także jako Georg (Jerzy) Fischer, tak u Dogiela.

107/2263

Warszawa, 24 IV 1638

k. 97v–98v.

Władysław IV udziela odpowiedzi urodzonemu Otto Grothauzen (*Grothausis*) najwyższemu burgrabiemu Księstwa Kurlandii i Semigalii, posłowi księcia Kurlandii i Semigalii Fryderyka [Kettlera]. Odnośnie rokowań o sukcesję Księstwa przez księcia Jakuba, bratanek księcia w mocy pozostają konfirmacje dokonane na sejmie koronacyjnym w Krakowie. Ze względu na wiek i stan zdrowia księcia król zezwala scedować rząd i najwyższą władzę na księcia Jakuba jako spadkobiercę, ale realne posiadanie tegoż Księstwa obejmie i przejmie wykonywanie jurysdykcji po złożeniu hołdu królowi i Rzeczypospolitej wyznaczonym miejscu i czasie. Odnośnie prawa bicia monety zagwarantowanej w paktach lennych, to ma być ona równa wagą i wartością monecie w Rzeczypospolitej postanowionej z udziałem przedstawicieli Księstwa Pruskiego, i należy usunąć z Kurlandii fałszywą monetę szwedzką. Do celników Wielkiego Księstwa Litewskiego król wyda surowe mandaty, by nie krzywdzili mieszkańców Kurlandii. Sprawę Piltynia, do którego księżę pretenduje, król odkłada do sposobniejszego czasu. Pozwolone dawnymi konstytucjami rozgraniczenie dóbr Dyneburga z Litwą nie nastąpiło z powodu licznych przeszkód, dlatego kancelarie obu stron winny jak najszybciej wyznaczyć komisarzy, co obiecuje ze strony Rzeczypospolitej. Sądy wiosenne i jesienne król wyznaczy i nie zalimituje, by poddani z tak odległych miejsc, przybywający na dwór [królewski] wielkim kosztem nie byli uciążeni.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego i regenta kancelarii.

j. łac.

¹ Pochodził z westfalskiego rodu (*Groithus, Grotthus, Grothaus, Grothus, Grothusen*), kilka jego gałęzi osiedliło w krajach nad Bałtykiem, od 1620 zaliczeni zostali do pierwszej klasy szlachty kurlandzkiej.

108/2264

Warszawa, 24 IV 1638

k. 98v–99v.

Władysław IV pozwolił, by podczas hołdu lennego Fryderyka ks. Kurlandii i Semigalii, jego bratanek i dziedzic, księżę Jakub został dopuszczony dotknięcia chorągwi, i teraz za konsensem senatu pozwala, aby księżę Fryderyk z powodu wieku przekazał władzę i rząd (*regimen et gubernationem*) księciu Jakubowi, z pełną władzą sprawowania jurysdykcji i posiadaniem Księstwa, o co prosili posłowie do króla od księcia Fryderyka Otto Grothauz najwyższy burgrabia Księstwa Kurlandii i Semigalii oraz posłowie od szlachty kurlandzkiej Georg Frix (*Frixium*) dowódca piechoty niemieckiej gwardii królewskiej¹ i sekretarz królewski Georg Fischer de Vireden (*Viceden*) pisarz ziemski piltyński. Zanim jednak księżę obejmie władzę winien złożyć hołd lenny królowi i Rzeczypospolitej, w czasie i miejscu wskazanym.

Świadcami aktu byli: Wężyk Jan arcybiskup gnieźnieński i prymas, Zadzik Jakub biskup krakowski, Łubieński Maciej biskup płocki, Szyszkowski Mikołaj biskup warmiński, Gembicki Piotr biskup przemyski kanclerz wielki koronny, Piasecki Paweł biskup kamieniecki; Koniecpolski Stanisław kasztelan krakowski i hetman wielki koronny, Opaliński (*Opaleński*) Krzysztof wojewoda poznański, Doenhoff Kasper wojewoda sieradzki, Przerębski Maksymilian wojewoda łęczycki, Gosiewski Aleksander Korwin wojewoda smoleński, Warszycki Stanisław wojewoda mazowiecki, Weyher Melchior wojewoda chełmiński, Konarski [Samuel] wojewoda malborski², Działyński Paweł wojewoda pomorski; Kazanowski Adam kasztelan sandomierski, Szczawiński [Jan Szymon]³ kasztelan brzeski litewski, Łowicki [Jan] kasztelan inowrocławski⁴, Grzybowski Stefan Dobrogost kasztelan lubelski, Doenhoff Magnus Ernest kasztelan parnawski; Opaliński Łukasz z Bnina marszałek wielki litewski, Radziwiłł Albrycht Stanisław kanclerz wielki litewski, Ossoliński Jerzy z Tęczyna

podkanclerzy koronny, Pac Stefan podkanclerzy litewski, Daniłowicz Jan Mikołaj podskarbi wielki koronny, Przyjemski Stanisław marszałek nadworny koronny, Ossoliński Maksymilian podskarbi nadworny koronny, Gniewosz Wojciech Mikołaj z Oleksowa sekretarz wielki koronny, Doruchowski Jakub Wierzbęta referendarz [duchowny] koronny, Zaleski Remigian referendarz [świecki] koronny, Tryzna Marcján referendarz i pisarz litewski, Łukasz Opaliński [młodszy] marszałek poselski, Jakub Maksymilian Fredro podkomorzy przemyski, Lode Krzysztof podkomorzy dorpacki, liczni posłowie, sekretarze i dworzanie.

Dokument opatrzony pieczęcią koronną i litewską, podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego regenta kancelarii.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Jakuba Maksymiliana Fredrę podkomorzego przemyskiego i regenta kancelarii.

j. łac.

¹ W Metryce: „*Excubiarum N<ost>ri Regiminis Praefectum Peditatus Germanici*”.

² W Metryce pozostawiono puste miejsce na imię.

³ W Metryce pozostawiono puste miejsce na imię.

⁴ W Metryce pozostawiono puste miejsce na imię.

109/2265

Warszawa, 18 II 1639

k. 99v–100.

Władysław IV na prośbę księcia Kurlandii i Fryderyka z prośbą o potwierdzenie praw i przywilejów nadanych przy inwestyturze przez poprzedników, królów Zygmunta Augusta, Stefana, Zygmunta III, a szczególnie dotyczących Religii Augsburskiej (*de Religione Confessionis Augustanae*), na co król łaskawie wyraził zgodę, powtarzając przywilej Zygmunta Augusta o wolności wyznania Religii Augsburskiej w Księstwie i zapewniając o dotrzymaniu zobowiązań w imieniu swoim, i swoich następców.

Dokument podpisany przez Władysława IV.

j. łac.

110/2266

Warszawa, 15 (18?) II 1639¹

k. 99v–100.

[Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii kaucji księcia Jakuba Kettlera]².

Jakub książę Kurlandii i Semigalii stwierdza, że wśród postawionych mu warunków inwestytury Księstwa Kurlandii król Władysław IV i dostojnicy koronni i litewscy postawili pewne warunki, wśród nich w pierwszym rzędzie, aby zbudował dwa kościoły dla nabożeństw rzymskokatolickich, jedna w Goldyndze³, drugą w Mitawie. Jakub wydał poręczenie (*cautionem*) zbudowania świątyni na własny koszt w mieście Goldynga. Co się tyczy zaś Mitawy, z pewnych względów uniżenie prosił króla, by nie nastąpiło to za życia księcia Fryderyka, i to zobowiązuje się wykonać później.

Dokument podpisany przez księcia Jakuba.

j. łac.

¹ Podano datę wystawienia dokumentu; w publikacji Dogiela nosi datę 18 lutego, co zapewne odpowiada dacie przyjęcia wpisu do metryki.

² Dokument nie ma adnotacji o okolicznościach wpisu do kancelarii, poza nagłówkiem: „*Conditiones a Duce Jacobo subscriptae ratione extructionis duorum Templorum*”. Dokument ten z niewiadomego rękopisu w Archiwum Koronnym opublikował M.A. Dogiel, *Codex Diplomaticus Regni Poloniae et Magnus Ducatus Lituaniae*, T. V, Wilno 1759, s. 411, przy czym wprowadził własny tytuł.

³ Pol. Goldynga, Kuldyga, niem. Goldingen, łot. Kuldīga, miasto w zachodniej części Księstwa, a dziś Łotwy nad rzeką Windawą.

111/2267

Warszawa, 15 (18?) II 1639¹

k. 100–101v.

[Władysław IV zezwolił na wpisanie do akt kancelarii kaucji księcia Jakuba Kettlera]².

Jaku księżę Kurlandii i Semigalii stwierdza, że wśród postawionych mu warunków inwestytury Księstwa Kurlandii król Władysław IV i dostojnicy koronni i litewscy postawili pewne warunki, wśród nich w pierwszym rzędzie, aby przed wszystkim zaręczone i asekurowane były, dotyczące pierwszeństwa i zachowania Religii Katolickiej. Księżę deklaruje, że na terenie Księstwa wolno obecnie i w przyszłości także będzie można wyznawać wiarę katolicką, Kościołowi katolickiemu nauczać, kapłanom, zakonnikom i świeckim wyznawać swą wiarę bez przeszkód, niepokojenja, oskarżeń, prześladowań, czy to szlachta, czy ludzie innego stanu w swych dobrach, czy to dziedzicznych czy innych, posiadać świątynie, zgodnie z postanowieniami *Formula Regiminis*, w nich osadzać i trzymać kapłanów bez przeszkód. Szlachta katolicy, do tego zdolni nie mają mieć żadnej przeszkody w obejmowaniu urzędów i dostojenstw publicznych. Król i dostojnicy polscy i litewscy domagali się, by jedną czy dwie świątynie istniały miastach, by mogli z nich korzystać również przybysze z Korony i Litwy, zatem księżę przyrzeka zbudować w najdalej trzy lata kościół katolicki w Goldyndze, pobliskiej i dogodnie położonej wedle zdania biskupa żmudzkiego³, dla przyjezdnych z Żmudzi, a także cmentarz i dzwonnice, nadto dom dla proboszcza i kapłanów z zapewnionym dochodem rocznym 600 złp. z ziemi lub czynszu. Prawo prezenty we wspomnianym kościele należy do księcia, zatwierdzenie do biskupa żmudzkiego, kapłan tamtejszy winien znać język niemiecki i łotewski (*Lotavicae*). Jeśliby w ciągu sześć miesięcy po opróżnieniu urzędu w tymże kościele, czy księżę, czy jego następcy zaniedbywali obsadzenia, będzie go obsadzał biskup żmudzki i jego następcy, którzy będą sprawdzać przestrzeganie doktryny i obyczajów, zaś proboszcza tak jak w Polsce będzie wyjęty spod wszelkiej jurysdykcji świeckiej, wyjąwszy sprawy określone w prawie kanonicznym. Wszelkie władze miejscowe mają działając w dobrej wierze zapewnić bezpieczeństwo i wolność od wszelkich prześladowań.

Dokument podpisany przez księcia Jakuba.

j. łac.

¹ Podano datę wystawienia dokumentu, zapewne wpisana została do Metryki 18 lutego, zob. przyp. do poprzedniego dokumentu.

² Dokument nie ma adnotacji o okolicznościach wpisu do kancelarii, poza nagłówkiem: „*Alia Conditiones rationi exercenda Religionis Catholica ab eodem Duci Curlandiae subscripta et suscepta*”.

³ Zapewne chodzi o ówczesnego biskupa żmudzkiego, Jerzego Tyszkiewicza.

112/2268

Warszawa, 15 IX 1642¹

k. 101v–102v.

Władysław IV zezwolił na oblatowanie w aktach kancelarii mniejszej dokumentu przez ręce Macieja Cieleckiego swego sekretarza. W dokumencie tym, na prośbę starosty poznańskiego w imieniu prepozyta sochaczewskiego zezwała, aby kaplica, albo ołtarz w kościele parafialnym w Sochaczewie będący pod patronatem królewskim został włączony do tamtejszej prepozytury, wraz ze wszystkimi dochodami.

Dokument podpisany przez Władysława IV i Stanisława Skarszewskiego sekretarza królewskiego.

j. łac.

¹ Dokument ten wpisano innym atramentem i ręką niż serię poprzednich dokumentów, dotyczących Kurlandii. Pod dokumentem data 4 VII 1641, zaś w nagłówku zapewne data oblaty – 15 IX 1642, przy czym datę roczną zapisano: „MDCLXLII” (winno być MDCXLII), ponadto „X” najwidoczniej przerobiono z „D”, zaś pierwsza laska z cyfry „III” – została przerobiona na „L”.

[Na k. 102 adnotacja z XIX w. w języku rosyjskim i polskim o liczbie kart zapisanych i pustych; od połowy karta 102 niezapisana, podobnie jak karty 103 i 104 do końca tomu]

Koniec wpisów

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**